

IT-organ mot lagen

Osäkert med
forskning s 3

Fonder och etik

Har GU något
ansvar? s 4-5

Hjältarna är män

Girighet – vår tids
dygd s 22-23

FOTO: HELEN NABEL

Med tänder som arbetsmaterial

Populärvetenskap skrämmar inte Karin Sjögren, som har lärt oss att borsta tänderna i TV. s 12-13

Innehåll

april/maj 2002

- 3 Oenighet** kring IT-organ
- 4-5 Är Forskningsfonden** förenlig med GU:s värderingar?
- 5 Topplacering** för statsvetenskap i Göteborg
- 7 Fakultetsnämnd** inget alternativ för Sahlgrenska
- 8-9 Ingen trygghet** för dagens forskare
- 10 Dolt yrke:** Intendent
- 12-13 Alla forskare** borde ge sig ut i verkligheten
- 14-16 Vårutbildningar** samlas under ett tak
- 17 Lennart J Lundqvist** om den akademiske kapitalisten
- 18 GU** utbildar "plitar"
- 19 Språkfrågor** i fokus
- 20-21 Fria ord** & stafettspinnen
- 22-23 Kan girighet** bero på bristande pottråning?
- 24 Ronny Ambjörnsson** efterlyser bildning

GU Journalen

GU JOURNALEN är en personaltidning från Göteborgs universitet

CHEFREDAKTÖR: Allan Eriksson/Tel: 773 1021
allan.eriksson@adm.gu.se

BITRÄDANDE REDAKTÖR: Eva Lundgren/Tel: 773 1081
eva.lundgren@adm.gu.se

REPORTRAR: Lars Nicklason/Tel: 773 1014
lars.nicklason@adm.gu.se
Kajsa Asklöf/Tel: 773 5708
kajsa.asklof@adm.gu.se

FOTOGRAF: Göran Olofsson/Tel: 773 2929

LAYOUT/GRAFISK FORMGIVNING: Anders Eurén

ANSVARIG UTGIVARE: Siv Bondenäs Brink

STF ANSVARIG UTGIVARE: Åke Pettersson

MEDVERKANDE SKRIBENTER: Kerstin Norén, Lennart J Lundqvist och Ronny Ambjörnsson.

KORREKTUR: Britt Kihlman

ADRESS: GU Journalen, Göteborgs universitet
Box 100, 405 30 Göteborg. Fax 031-773 4354

E-POST: gu-journalen@gu.se

INTERNET: <http://www.gu.se/aktuellt/GU-journalen>

WEBBTIDNING: Mikael Stoltz

TRYCK: Elanders Novum, Göteborg.
Tidningen trycks på miljövänligt papper som uppfyller kraven för Svanenmärkning.

UPPLAGA: 5 900 ex

UTGIVNING: 6 nummer/år. Nästa GU Journal utkommer vid månadsskiftet maj/juni

MANUSSTOPP: 15 maj

ADRESSÄNDRING: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. För obeställt material ansvaras ej. För ej signerat material ansvarar redaktionen. Citera gärna, men ange källan. ISSN 1402-9626

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

REKTOR HAR ORDET

FOTO: GÖRAN OLOFSSON/OLCO

Besöket på Berkeley resans höjdpunkt

EN DELEGATION från Göteborgs universitet under min ledning har besökt Nordamerikanska västkusten. Jag ledsagades av min hustru, dock inte på universitetets bekostnad, Staffan Edén, dekanus på medicinska fakulteten, Per-Olof Thång, dekanus på utbildningsvetenskapliga fakulteten, Philip Brenner, prodekanus på naturvetenskapliga fakulteten, Björn Hettne, rektors rådgivare i internationella frågor, Ingela Elofsson, chef och områdesansvarig för vårt "International Office", och Dora Kós Dienes, projektansvarig för resan.

Första anhalten var Seattle för ett besök på University of Washington. Sedan gammalt har vi haft många kontakter när det gäller forskningssamarbete och studentutbyte. Det var därför naturligt att sluta ett övergripande samarbetsavtal under högtidliga former.

PERSONLIGEN HADE JAG också möjlighet att besöka en äldre forskarkollega, Sen-itoroh Hakomori, 80 år, som inte bara var utan kanske fortfarande är en av de allra främsta inom mitt eget fält. För mig spelade han en avgörande roll i en kritisk vetenskaplig valsituation. Vi hade också tillfälle att diskutera vårt forskningsfältets framväxt och jag hade uppfattningen att forskningsfronten sprungit ifrån mig. Men han tröstade mig med att säga att denna front har ett mycket kantigt utseende, där delar av det som jag ägnat mig åt inte rört sig särskilt mycket. Vilken härlig känsla, kanske finns det intressanta uppgifter för en emeritusperiod!

Vi besökte även Seattles vetenskapscentrum och konstaterade att hemma är bäst. Vårt Universeum, kanske mindre, upplevdes som kvalitativt väsentligt bättre.

EN KORT FLYGRESA förde oss till Sacramento och California State University, Sacramento. Detta universitet är ett rent undervisningsuniversitet, enligt modellen i Kalifornien, med 23 campus. Dessutom finns det i Sacramento ett forskningsuniversitet, University of California, med 10 campus och slutligen 125 "Community colleges".

Strax söder om Sacramento ligger University of California, Davis. Detta är ett ung och progressivt forskningsuniversitet på väg

att manövrera sig in bland toppositionerna i USA. Vi hörde mycket gott om det även senare på resan.

PÅ VÄG MOT SAN FRANCISCO passerade vi av en tillfällighet Napa Valley och gjorde ett kort besök på Robert Mondavi Winery. Efter kritisk granskning konstaterade vi att vin framställt på druvarna Merlot, Pinot Noir, Chardonnay, Sauvignon Blanc samt Cabernet Sauvignon var för sig av högsta kvalitet. Vi investerade därför i några buteljer och bidrog därmed sannolikt till den fantastiska donation på flera 10-tals miljoner dollar till University of California Davis.

Vi hade särskilt planerat resan så att vi skulle komma in över Golden Gate bron till San Francisco. På ett sällan skådat regnoväder blev vi inte varse bron förrän vid avgiftsbåset och det ligger på andra sidan bron!

Med San Francisco som utgångspunkt besökte vi Stanford och University of California, Berkeley. I Stanford träffade jag Niel Gesundheit som var vicedekanus på medicinska fakulteten med ansvar för grundutbildning och han berättade om användningen av skådespelarpatienter. Fördelar skulle bli vara reproducerbarhet och tydlighet. Vidare kunde man videofilma hela processen och diskutera efteråt. Personligen är jag övertygad om att verkligheten är bäst för inläring.

DET AVSLUTANDE BESÖKET på Berkeley blev resans höjdpunkt. En egen parkeringsplats, utmärkt med stor skylt och namn, kändes bra som välkommande. Dagen hade lagts upp som ett tematiskt diskussionsmaraton kring olika universitetsproblem och angelägenheter. Teman som sambandet mellan utbildning och forskning, extern finansiering, tvärvetenskapens organisation, rekrytering av studenter och multietnicitet, pedagogik och lärandet vid ett elitforskningsuniversitet behandlades. Jag kan försäkra att det var en ansträngande intellektuell övning där vi naturligtvis lärde oss mycket och fick många nya idéer. Dagen avslutades med ett möte med rektor och ett förslag till utbyte på postgraduatnivå!

Bo Samuelsson

FOTOGRAF: OLOF NILSSON

Ny kritik mot IT-organ

”Lagen stämmer dåligt överens med universitetens nya uppgifter”

Avtalet mellan GU och Chalmers om IT-universitetet strider på några punkter mot högskolebestämmelserna, enligt en intern rapport.

Men lagen kan tolkas på olika sätt och den är framför allt inte skräcken för externa samarbetsprojekt, menar Björn Järbur.

I JANUARI FATTADE styrelsen beslut om att inrätta ett särskilt organ vid IT-universitetet som ska hantera grundutbildnings- och forskningsfrågor på uppdrag från både Göteborgs universitets styrelse och från Chalmers rektor.

Nu riktas återigen kritik mot bildandet. Bland annat framgår det i Högskolelagen att särskilda organ inte får ansvara för forskning och forskarutbildning.

Lagen är solklar, säger Andreas Bjurström, ordförande i FFS. Ändå väljer man att köra huvudet rakt in i väggen. Man låtsas inte om att problemet finns och vill inte gräva i det med rädsla för att upptäcka något otrevligt. Det går inte att komma efteråt och säga: ”Vi visste inte”. Det är som med Sahlgrenska akademien, där man tycker att man har rätt trots att alla ser att man har gjort fel.

UNIVERSITETSDIREKTÖR Björn Järbur håller inte med och tycker tvärtom att lagen är svårtolkad.

Högskolebestämmelserna är ett lapp-täcke av olika regler som ganska dåligt överensstämmer med hur vi vill verka för att uppnå de mål som riksdag och regering ställer kring tredje uppgiften.

Han hänvisar till Högskolelagens andra kapitel (paragraf 5, andra stycket), där det står att: ”Högskolorna ska därutöver alltid ha särskilda organ för grundutbildning och forskning som inte hör till ansvarsområdet för någon fakultetsnämnd”. Enligt Järbur är

det oklart vad som avses med ”högskolorna” och han tolkar in att även universitet ingår i begreppet.

En av GU:s jurister, Kristina Ullgren, som har utrett frågan på uppdrag av rektor, anser inte att lagen är svårtolkad.

– Det gäller att läsa lagen i rätt ordning. I Högskolelagens första kapitel, inledande bestämmelser, specificeras hur begreppen högskola och universitet skall definieras. I den nämnda paragrafen utläses universitet och högskola var för sig.

Även styrelsens lärarrepresentanter Marie Demker och Margareta Wedborg är kritiska mot att IT-universitetet ska ansvara för forskning.

– Jag förutsätter att det bara är grundutbildning som ska bedrivas, åtminstone i första skedet, säger Marie Demker, som menar att avtalet med Chalmers måste kompletteras.

EN ANNAN KONTROVERSIELL punkt i avtalet rör sammansättningen av det särskilda organet. Intentionerna är att det ska bestå av tre lärare från GU, tre lärare från Chalmers, två externa ledamöter och tre studentrepresentanter. Men detta strider mot Högskoleförordningen (kapitel 3, paragraf 7), menar Kristina Ullgren som hänvisar till lagtexten: ”Flertalet av ledamöterna ska vara vetenskapligt kompetenta lärare vid den högskola som organet hör till, om inte styrelsen beslutar annat”. Det innebär att GU:s lärarrepresentanter måste vara i majoritet.

Men Björn Järbur påpekar att om det hade gällt en fakultetsnämnd så hade det varit möjligt att välja in lärare från Chalmers.

Vidare säger lagen att valet måste ske bland berörda lärare inom GU, utan inblandning från Chalmers.

– Men vad är berörda lärare? Det måste

specificeras, förtydligar Marie Demker.

De juridiska problemen hänger samman med att GU som myndighet är styrd av lagar och regler medan Chalmers som stiftelse kan röra sig friare. Men Margareta Wedborg tycker att det är självklart att Högskolelagen ska följas.

– Det känns nästan genant att behöva påpeka det. Man borde kontrollera lagar och regler innan man drar igång en sådan här verksamhet, säger hon.

MEN ENLIGT Björn Järbur stämmer inte lagstiftningen med riksdagens och regeringens direktiv när det gäller den tredje uppgiften. Lagen säger en sak, sedan kommer motstridiga förväntningar från regeringen.

– De gamla universiteten har kritiserats för att vara konservativa och förändringsobenägna, säger Björn Järbur som tycker att de senaste årens detaljstyrning står i strid med den mål- och resultatstyrning som präglade 1993-års högskolereform.

Han uppger också att GU har tagit kontakt med regering och departement och uppmanats att tolka lagen kreativt och att tänja på gränserna.

– Vi försöker hitta de organisatoriska formerna som både följer lag och förordning och ger förutsättningar för en framgångsrik verksamhet som har stor betydelse för regionen.

Vid det senaste styrelsesammanträdet behandlades återigen frågan om det särskilda organets ställning, men något formellt beslut har ännu inte tagits. Ett sådant kräver en revidering av avtalet och då måste frågan först förankras hos Chalmers.

– Vi tror att vi hittar en lösning snabbt, kanske redan före slutet av april, säger Björn Järbur.

Lars Nicklason och Allan Eriksson

Notiser

Stöd till forskningsetik

REKTOR HAR NU beslutat att Centrum för forskningsetik förs över till Sahlgrenska akademien.

Som en del av överenskommelsen ska universitetet gemensamt finansiera basverksamheten med 650 000 kronor under de tre första åren. Dessutom skjuter rektor till 406 000 kronor för att täcka enhetens underskott.

Men uppgörelsen kritiserades av professor Birgitta Skarin Frykman, som reserverade sig mot beslutet.

– Centrum för forskningsetik var från början en universitetsgemensam verksamhet och det vill jag att det ska fortsätta vara. Däremot finns det inget som hindrar att akademien rekryterar forskare därifrån.

Dessutom ifrågasätter hon flytten eftersom det pågår en utredning om framtida placering av Temanämndens verksamheter.

Universitetsdirektör Björn Järbur är av en annan åsikt.

– Centrum för forskningsetik grundades 1990 av Vetenskaps- och Vitterhetssamhället i Göteborg. När vi övertog verksamheten 1998 ställdes krav på finansiering och då är det rimligt att vi tar ansvar under de första åren.

Lennart Olausson – rektor i Malmö

LENNART OLAUSSON, dekanus vid humanistiska fakulteten, lämnar Göteborgs universitet för att bli rektor vid Malmö högskola.

– Det känns stimulerande och roligt att få gå vidare till en ny miljö, säger han.

I snart fem år har han varit dekanus vid humanistiska fakulteten och det är med blandade känslor han lämnar GU.

– Mitt arbete känns inte riktigt avslutat. Men jag känner stor optimism för humanioras ställning. Jag tror att fakulteten kan fortsätta utvecklas för att nå en bra balans mellan bredd och spets, både i samarbete inom regionen och i landet.

FOTOGRAF: OLOF NILSSON

Lennart Olausson

Etiska riktlinjer kan ställa krav på fondförvaltare

Att GU:s forskningsfond har aktier i företag som ratas av etiska fondförvaltare behöver inte vara moraliskt fel, menar filosofen Christian Munthe.

GU:s forskningsfond drivs enbart av vinstmotiv. Bör GU ta något etiskt och moraliskt ansvar över var pengar placeras i universitetets namn?

– **DET TYCKER JAG.** Det ingår i vårt uppdrag att lägga moraliska aspekter på alla verksamheter som förknippas med universitetet, säger GU:s kaplan Christina Stendahl.

Hon blir förvånad när hon får veta att Göteborgs universitets forskningsfond äger aktier i företag – Exxon, Nestlé, Wall-Mart och Diageo – som anses tveksamma av etiska förvaltare.

– Jag har tagit för givet att det fanns etiska regler för fonden. När det var Sydafrika-sanktioner på 80-talet var ju styrelsen väldigt noga med att vi inte gjorde några oetiska placeringar.

Men Göteborgs universitets forskningsfond ägs inte ens av GU. Den ägs och förvaltas av Handelsbanken som varje år avsätter två procent av fondens kapital till GU:s Jubileumsfond.

I valet mellan GU och Handelsbanken har man kommit överens om diskretionär förvaltning, vilket betyder att allt ansvar ligger på fondbolagets styrelse. Och i den sitter ingen från Göteborgs universitet.

– Det spelar ingen roll, man måste kunna omförhandla och föra in etiska punkter i bestämmelserna. Sedan de skrevs har det ju hänt mycket. Idag kan man inte bortse från de etiska aspekterna, säger Christina Stendahl.

Hon får medhåll av prorektor Birgitta Skarin

Frykman som tycker att fondens eventuella kontroversiella placeringar måste diskuteras.

– GU skall inte förknippas med några tveksamma företag. Sedan kan man alltid diskutera vad som är oetiskt och inte.

Som läget är idag får GU ingen direktrapportering av vad som ligger i portföljen, bara månatliga prognoser om värdet, förklarar economichef Lars Nilsson:

– Handelsbanken har tagit fram en kommersiell produkt efter sina egna etiska regler. Man har ju för-

”

Vad tjänar det då till att göra några ”etiska” transaktioner i en aktiekarusell som i sig är oetisk?

väntningar på sig att ge ett par miljoner till oss i bidrag varje år. Men jag tycker ändå att GU skulle ha tagit bättre betalt för varumärket genom att få med någon i fondbolagets styrelse.

GU:s egen etiska policy i sådana här frågor förklaras i bilaga 2:1 till Ramavtal mellan XX och Göteborgs universitet avseende kapitalförvaltning: ”Kapitalet skall, under iakttagande av de etiska normer som arten av kapitalet kräver, placeras så att bästa

möjliga kombination av värdetillväxt och direktavkastning erhålles.”

Lars Nilsson kallar det för ”snömosparagraf”. Det behövs tydligare regler. Speciellt nu när universitetet står inför en upphandlingsrunda av nya ”egna” förvaltare. Och därför håller man på att utforma en ny policy där både ILO- och OECD-konventioner tas i beaktande.

GU HAR ALLTSÅ etiska ambitioner. Kan man inte föra över dem på forskningsfonden?

– Ja, självklart kan man påverka om man vill. GU har goda erfarenheter av samarbetet med Handelsbanken. De skulle säkert lyssna, säger Birgitta Skarin Frykman.

Det tror även Lars Nilsson.

– Men jag är inte säker på att man från forskningshåll sätter etiken framför pengarna.

Nu handlar det inte om några stora pengar. 3,3 procent av fondens portfölj finns i de fyra nämnda företagen. Läger man till investeringar i Sony och Coca Cola kommer man upp i 4,4 procent, eller ungefär 4 miljoner kronor. För GU:s del handlar det alltså om 80 000 kronor.

Men det ligger ändå någonting i vad Lars Nilsson säger, menar Christian Munthe, lektor på filosofiska institutionen:

– Om GU vill ha en ny policy så måste Handelsbanken lyssna, det är självklart. Men för GU:s del så måste man tänka igenom det här från grunden. Vad är det som gör att en investering är mer etisk än andra? På vilka grunder dras gränserna? Ericsson ägnar ju sig till exempel också åt vapenindustri.

Drar man det till sin spets kan hela den västerländska konsumtionskulturen hävdas vara oetiskt, till exempel ur miljösynpunkt, menar Christian Munthe. Vad tjänar det då till att göra några ”etiska” transaktioner i en aktiekarusell som i sig är oetisk?

– Jag betraktar etiska fonder som en ren marknadsföringsstrategi från fondbolagarnas sida, ungefär som när svenska bönder vill marknadsföra sig som miljövänliga. Och kanske är det så att GU skulle kunna putsa sitt anseende på motsvarande sätt om de sålde vissa aktieposter. Frågan är bara om etiken kräver det.

MEN I GU:S verksamhetsplan kan man läsa saker som: ”Miljöhänsyn vägs in i alla beslut. Såväl forskning och undervisning, som administration, förvaltning och tekniska funktioner präglas av miljöansvar.” Är det då lämpligt att förknippas med företag som Exxon och Sony?

– Jag vet inte, kanske solkas anseendet och visst är det dubbelmoral, men det finns ingen etisk lära som förbjuder dubbelmoral som en absolut synd.

Christian Munthe menar att om GU bestämmer sig för en etisk hållning så bör den bottna i att man faktiskt tycker att Exxon, Wall-Mart, Diageo, och Nestlé står för något förkastligt, något som man absolut inte kan ställa upp på.

– Då säljer man förstås av rubbet i de företagen. Men är man bara ute efter att två sina egna händer, vilket för många är ett ledande sätt att agera idag, då är det egentligen ganska meningslöst, åtminstone etiskt sett, säger Christian Munthe och fortsätter:

Statsvetenskap vid GU får högsta betyg

– Barnarbete är vidrigt, det är lätt att ställa upp på. Men finns det inga bättre sätt att agera mot det på än att sälja av sina aktier i ett företag? Det krävs ju att många säljer samtidigt om kurserna skall gå ner så att företagen påverkas. GU:s lilla innehav betyder ju ingenting i sammanhanget.

NEJ, DET KRÄVS att man får de stora investeringarna med sig. Och då måste man gå ut med sitt budskap, kanske dra igång en kampanj. Har man tid eller ork till det? undrar Christian Munthe.

Christina Stendahl tycker inte man behöver gå så långt.

– Det räcker med att ta ställning genom att göra sig av med tveksamma penningplaceringar. Universitetet kan inte vara samvete åt andra.

Lars Nicklason

Debattera: Bör GU ta ett etiskt ansvar för hur Handelsbanken placerar pengar i Göteborgs universitets forskningsfond? <http://friaord.gu.se>

Fakta/Göteborgs universitets forskningsfond

Göteborgs universitets forskningsfond startades 1996. Fondbolagets aktiekapital är 1 000 000 kronor och Handelsbanken äger samtliga aktier i fondbolagets firma Handelsbanken Fonder AB. Två procent av kapitalet går årligen till GU:s Jubileumsfond.

Fonden investerar ungefär halva kapitalet i svenska aktier och hälften i utländska.

I GU:s avtal med Handelsbanken finns en etisk klausul som säger att fondens medel ska placeras i aktier emitterade av aktiebolag vars verksamhet inte står i strid med allmänna humanitära värderingar. Generellt har Handelsbanken inga mer begränsande regler kring etik.

Fakta/Etiska aktiefonder

Vapen, alkohol och tobak var de främsta måltavlor när etiska aktiefonder infördes på 90-talet. Många fonder har även infört miljökrav och på senare tid har kraven på att våga in mänskliga rättigheter, arbetsrätt, barnarbete samt köns- och rasdiskriminering ökat.

Många etiska fondförvaltare undviker därför företag som Exxon (världens största miljöbov enligt miljörelsen), Nestlé (som trots protester från WHO och omvärlden fortsätter att marknadsföra modermjölksersättning i tredje världen), Wall-Mart (fackföreningsfientlig amerikansk butikskedja som köper in varor med koppling till barnarbete i tredje världen), och Diageo (alkoholproducent).

Nyligen sålde också den etiska fondförvaltaren Banco sina placeringar i Sony (gravitetstestar alla kvinnliga anställda i Mexiko. Anses också fackföreningsfientlig) och Coca Cola (har rasdiskrimineringsåtal hängande över sig).

Ingen av de etiska fondförvaltare som GU Journalen talat med – Banco, KPA och Aktie Ansvar – vill dock framstå som några moralens väktare. Det är upp till varje investerare och att avgöra vad som är god etik, anser de.

Sveriges bästa forskning i statsvetenskap finns vid Göteborgs universitet. Det visar en utvärdering som Vetenskapsrådet just presenterat. Utvärderingen har utförts av en grupp bestående av tre internationellt värdenomrade statsvetare.

– Jag är särskilt glad över att man anser att vi klarar den svåra balansgången att både stödja och ställa krav på de forskarstuderande, säger Bo Rothstein.

I UTVÄRDERINGEN KONSTATERAS att Sverige har många duktiga yngre forskare i ämnet men att forskningen internationellt sett borde kunna utvecklas mer.

Av de sammanlagt åtta lärosäten som undersökts hamnar Göteborgs och Uppsala universitet i en klass för sig. Att GU når allra längst beror framför allt på att statsvetenskapliga institutionen här ligger så väl till när det gäller internationell publicering, nyrekrytering och kvalitetsarbete.

– Men man har också lagt märke till allt det intressanta samarbete som finns vid institutionen, påpekar professor Bo Rothstein som är ansvarig för forskarutbildningen vid statsvetenskapliga institutionen. Statsvetenskap är ju ett väldigt brett ämne, här finns allt från folk som forskar om förståelsen av Platon och Aristoteles till forskning om matematiska modeller. Att få alla dessa olika forskare att kommunicera och på så sätt korsbefrukta varandra är något som vi arbetat mycket med.

ATT STATSVETENSKAP får så gott betyg beror till stor del på ett mycket långsiktigt och dynamiskt arbete som började redan för 50 år sedan då Jörgen Westerståhl utsågs till professor.

– Det är en lång utveckling där vår institution gått från att vara mycket obetydlig till att vara den främsta i landet, säger Bengt-Ove Boström, prefekt vid statsvetenskapliga institutionen. Det här visar att det lönar sig att satsa långsiktigt. Att vi låter grundutbildning och forskning hänga ihop bidrar också till kvaliteten.

Utredningen visar att satsningar på institutionerna är viktiga, menar Bo Rothstein.

– Man kan få pengar för vad som helst, från centrum-

bildningar till olika projekt, men inte till en väl fungerande institution. Det är som om Volvo skulle satsa på allt möjligt utom på utveckling av nya bilmodeller. Men den här undersökningen kommer verkligen i rätt tid, många här har varit överansträngda ganska länge.

Om utredningen kommer att få några forskningspolitiska konsekvenser vet man ännu inte.

Långsiktigt arbete bakom topplacering, menar Bo Rothstein

– Förhoppningsvis inser man att de framgångsrika institutionerna är värda att satsa på. Men det finns alltid en risk att man tänker tvärtom, att man anser att man måste stödja de institutioner som inte gör så bra ifrån sig, påpekar Bo Rothstein. Men vi har inte mer resurser än någon annan, snarare tvärtom, så jag hoppas och tror att den här undersökningen får positiva konsekvenser för institutionen och för GU.

Eva Lundgren

Jubileumsfonden ledigförklarar stipendier 2002

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Ansökan ska vara inkommen till Jubileumsfonden, Göteborgs universitet, Box 100, 405 30 Göteborg, senast den 25 april 2002.

GÖTEBORGS UNIVERSITETS FORSKNINGSFOND

Årets anslag uppgår till 1,7 miljoner kronor. För både forskarvistelser och studieresor.

KUNGL. VETENSKAPS- OCH VITTERHETSSAMÄLLETS GÅVA

Fyra forskningsstipendier om vardera 50 000 kronor för att möjliggöra yngre forskares forskningsvistelser vid andra europeiska lärosäten.

MARY VON SYDOWS F WIJK DONATIONSFONDS GÅVA

Ett stipendium om 30 000 kronor för forskning med inriktning på Frankrike och fransk litteratur.

ELOF HANSSONS STIFTELSES GÅVA

Ett stipendium om 15 000 kronor för forskning inom det merkantila området.

DE VÄSTSVENSKA KOMMUNERNAS OCH LANDSTINGENS GÅVA

Två stipendier om vardera 50 000 kronor för att möjliggöra vidareutbildning vid universitet utanför Sverige. Den sökande skall ha avlagt grundexamen.

Mer information och ansökningsblankett finns på hemsidan: <http://www.gu.se/aktuellt/doc/jubileumsfonden.html>

GU i topp vid rankning

PSYKOLOG- och tandläkarutbildningarna vid GU hamnar på första plats enligt Moderna Tidens fjärde rankning av de högre utbildningarna i Sverige.

– Vi har gjort om psykologprogrammet en hel del, det är det som kommer till uttryck nu, säger Philip Hwang, prefekt vid psykologiska institutionen. Bland annat har vi knutit ihop teori och praktik på ett alldeles speciellt sätt.

Det är närmare tusen blivande psykologer, tandläkare, arkitekter, konstnärer och systemvetare som i telefonintervjuer fått svara på frågor. Bland annat har de fått berätta vad de tycker om lärare och litteratur, stämningen på institutionen, tillgång på bostäder, betygshantering och liknande. Sedan har frågorna delats in i två grupper: studier och status.

Det är i fråga om status som GU får högsta betyg, både vad gäller psykolog- och tandläkarprogrammet. Även systemvetarna vid GU hamnar högt, på fjärde plats bland tolv undersökta lärosäten.

Däremot kommer konsthögskolan Valand sist bland fem undersökta konstutbildningar. Detta trots att Valand är den konsthögskola i landet som har det högsta sökandetrycket.

Wallenberg färdigbyggt

NU STÅR KONFERENS-CENTRUM

Wallenberg klart för inflyttning efter en omfattande renovering och ombyggnad.

Redan i februari tjuvstartade konferensverksamheten trots att arbetet med renoveringen inte var klart. Konferenslokalerna håller hög teknisk standard med bland annat goda möjligheter till videokonferenser och datakommunikation.

I månadsskiftet flyttar avdelningen för konferens och service in i ombyggda lokaler. Från april finns varuförsäljningen, internposten och medieproduktionen på Medicinarberget. I slutet av april flyttar också Universitets-tv in.

UB prisas för webbplats

NVBF, nordiska vetenskapliga biblioteks-föreningarnas förbund, har tilldelat Göteborgs universitetsbibliotek tredje pris för sin föredömliga webbplats.

Första pris gick till Danmarks nationalbibliotek, det Kongelige Bibliotek och på andra plats kom centralbiblioteket för Hälsovetenskap i Helsingfors.

NYHETER

Ny undersökning om anställdas hälsa

Efter STUG, undersökningen om hur det är att vara student vid GU, är det snart dags för nästa utredning, en arbetsmiljöbarometer om hur universitetets anställda har det. En enkät ska skickas ut någon gång i höst.

DET ÄR DET ÖKADE ohälsotalet vid GU, både bland äldre lärare och doktorander, samt de många långtidssjukskrivningarna som gör att en undersökning av de anställda situationen kommit att kännas allt angelägnare.

– Det har tidigare gjorts två undersökningar vid GU när det gäller lärarna och deras arbetsvillkor. Men det vi tänker göra nu är att gå ut till alla olika typer av anställda för att ställa frågor om hur de upplever sin situation, berättar Christina Nordberg. Hon är sedan ett och ett halvt år tillbaka personal- och organisationsutvecklingsdirektör vid GU.

– Vi måste få kunskap om både helhet

och delar och därför kommer det här att bli en ganska omfattande undersökning. Frågorna kommer att gälla både arbetsvillkor och miljö – är det till exempel bra att lärare ofta får syssla med administration och hur bygger man egentligen en organisation på bästa sätt?

Beslutet att arbeta fram en så kallad arbetsmiljöbarometer har fattats av GU:s centrala arbetsmiljökommitté och undersökningen kommer att bli unik eftersom tidigare undersökningar aldrig omfattat alla kategorier anställda. Tanken är att enkäten ska återkomma regelbundet, kanske vartannat år och att den alltid måste följas av åtgärder.

– Vi håller just nu på och diskuterar hur undersökningen ska genomföras, berättar Lennart Weibull som tillsammans med Christina Nordberg har ansvar för utredningen. Att enkäten inte enbart ska rikta sig till lärare beror på att studenterna i STUG-undersökningen också framfört synpunkter på administration och service. Och för att

kunna lösa de problem som studenterna pekar på är det ju viktigt att man frågar även dem som har hand om dessa frågor.

VAD MAN ÄNNU INTE tagit ställning till är hur omfattande undersökningen ska bli.

– Olika alternativ måste övervägas, ett sådant är att samliga cirka 4700 anställda vid GU får svara på frågor, ett annat är att det görs ett slumpmässigt urval. Det förra alternativet innebär att det skulle bli en mycket kostsam studie, det andra att man riskerar att missa synpunkter från mindre grupper. Vid Handelshögskolan genomfördes förra året en undersökning liknande den vi tänker göra nu och vi diskuterar med dem för att få erfarenheter. Någon gång under våren ska förarbetet vara klart så att undersökningen kan komma i gång efter sommaren.

Eva Lundgren

HDK:s rektor avgår när utbildningarna görs om

Från ämnesstruktur till kandidat- och magisterstruktur. Fyra studierektorer istället för sju. En extern ordförande i styrelsen.

Efter en turbulent tid som utmynnade i rektor Karl Ola Warnhammars avgång i mars står HDK med en ny organisationsplan.

DESIGN DROG ÅT ETT HÅLL, konsthantverk är ett annat. Under mer än ett år har diskussionerna kring den nya organisationens utseende tagit tid och kraft ifrån kärnverksamheten på HDK. Fakultetsnämndens beslut välkomnas därför av samtliga parter:

– Det känns skönt. Det är viktigt för oss att få besked om att vi får fortsätta på vår inslagna linje, säger Örjan Söderberg, studierektor vid utbildningsprogrammet för design.

Med det syftar han på det nya designprogrammet, där studenterna bygger upp sin egen utbildning genom att välja hälften av kurserna själva.

– Det har mycket varit Karl Olas verk. Jag hade gärna sett att han var kvar som rektor tills förordnandet gick ut.

Men Karl Ola Warnhammar väljer att lämna över ansvaret till nya krafter som har den tid som behövs. Enligt honom går förändringarna inom akademien traditionellt långsamt.

Det är dock ingen hemlighet att Warnhammar ville splittra upp HDK i tre institutioner – en för design, en för konsthantverk och en för Stenebyskolan i Dals Långed. Hans förslag fick bara stöd i de egna leden på nya designprogrammet.

– Konsthantverk hade blivit en liten resurssvag institution. Det hade blivit väldigt dyrt att administrera tre enheter, säger konstnärliga fakultetens dekanus Bengt Olsson.

Självt har han arbetat fram ett organisationsförslag i samspråk med lärare och studenter – som klubbades i fakultetsnämnden samma dag som Karl Ola Warnhammar begärde avsked.

Tanken är att både design och konsthantverk skall ha varsin kandidat- och varsin magisterutbildning och att fyra studierektorer leder en verksamhet var. Kurserna går parallellt i femveckorsblock, vilket gör det möjligt för studenterna att hoppa mel-

lan design och konsthantverk och skapa sin "konstnärliga identitet" under utbildningen. Inger Bergström, professor i textilkonst, hoppas att det kommer att främja samarbetet mellan de båda inriktningarna:

– Karl Ola Warnhammar visade inget större intresse för att samarbeta med oss på konsthantverk. Nu måste kommunikationen fungera bättre. Jag tror att mycket hänger på de fyra studierektorerna som skall utgöra en ledningsgrupp direkt under styrelsen.

En valberedning måste nu utses snabbt för att tillsätta en ny styrelse – denna gång med en extern ordförande.

Detaljfrågor skjuts över till ledningsgruppen och styrelsens roll rikts mot strategiska- och övergripande frågor. Som att utse en ny rektor. När kan det bli?

– Om allt går på räls så kan en ny styrelse och en ny rektor vara på plats i augusti, säger Bengt Olsson.

Vem som tar rektorsansvaret under mellantiden är än så länge oklart.

Lars Nicklason

Inga tveksamheter i lagtexten

Svårt att inrätta organ på tvären

Vi har anvisat en lösning och kan inte se annat än att Göteborgs universitet kommer att följa den. Så säger verksjuristen Christer Sjöstrand vid Högskoleverket med anledning av den kritik som HSV riktar mot Sahlgreiska akademiens organisation.

HÖGSKOLEVERKET är tillsynsmyndighet när det gäller lagar och förordningar inom högskolevärlden. När man nu kritiserar Sahlgreiska akademien är det organisationen, med ett speciellt beslutsorgan mellan styrelsen och fakultetsnämnderna, man anmärker på.

– Den lösning vi hänvisar till går ut på att göra om akademien till en fakultetsnämnd där ledamöterna utses genom val, säger Christer Sjöstrand, som är ansvarig

handläggare av ärendet. Vi har begärt att GU senast den andra maj redogör för hur man tänker hantera kritiken. Men en fakultetsnämnd är den enklaste lösningen.

” För visst kan det behövas organ som ligger på tvären inom universitetet. Men för det krävs att man hos departementet begär en lagändring.

Christer Sjöstrand kan inte se att det finns några oklarheter eller utrymme för andra tolkningar av lagen än den HSV gör.

Sahlgreiska akademien trädde i kraft den 1 juli förra året och hade då utretts i fem år. Tanken med en akademi var bland annat att det hälsovetenskapliga området skulle öppnas för det omgivande samhället men också för universitetet i övrigt. Men kritik har framförts för att konstruktionen leder till att de gamla fakultetsnämnderna förlorar inflytande och för att lärare och forskare inte har rätt att föreslå chefer för akademien.

– Högskoleförfattningarna är väldigt tydliga när det gäller hur ledningsorgan ska organiseras, säger Jan Turvall vid statsvetenskapliga institutionen. Några organ mellan styrelse och nämnder finns det inte utrymme för. Men det finns egentligen ingenting

som hindrar att man har företrädare för samhälle och näringsliv också i en nämnd, bara de är vetenskapligt kompetenta eller lämpliga på annat sätt. Men här finns ändå en begränsning. Alla ledamöter måste väljas och enligt Högskolelagen ska flertalet vara sådana vetenskapligt kompetenta lärare.

Lennart Weibull, dekanus vid samhällsvetenskapliga fakulteten, har samma uppfattning:

– Jag bedömer lagen som helt klar. Det är synd att förfaringsrådet äventyrar idén om en fakultetsamverkan som ändå har mycket som talar för sig. För visst kan det behövas organ som ligger på tvären inom universitetet. Men för det krävs att man hos departementet begär en lagändring.

Eva Lundgren

Preses Göran Bondjers anser att man har tolkat författningen på ett rimligt sätt.

FOTO: GÖRAN OJSSON/OU

Sahlgreiska akademien vill inte ha fakultetsnämnd

En fakultetsnämnd var den lösning vi tittade på från början, förklarar preses Göran Bondjers med anledning av HSV:s förslag till ny organisation av Sahlgreiska akademien. Men då kan akademien inte öppnas mot samhället eller mot övriga universitetet på det sätt vi önskar.

– **VI ANSER ATT** vi gjort en rimlig tolkning av högskoleförfattningarna, säger Göran Bondjers. Men den paragraf som vi tolkat som en portalparagraf vill HSV se som underordnad. Nu tittar vi på olika möjligheter att komma till rätta med HSV:s kritik som vi tar på stort allvar.

GÖRAN BONDJERS anser att det finns tre möjliga sätt att komma till rätta med problemet: att Högskolelagen ändras, att akademien görs om till en nämnd, att akademiens arbetsdelegationsordning ses över.

– En ändring av lagen tar ju sin tid, så det är väl inte det vi kommer att verka för i första hand. Men att akademien skulle bli en nämnd får till följd att mycket av det som är själva idén med att förändra organisationen av det hälsovetenskapliga området vid GU faller bort, som till exempel en bättre samverkan med samhället. Alltså hoppas jag på alternativ tre, att vi kan göra förändringar i

delegationsordningen. Men vi är samtidigt öppna för alla olika lösningar.

Ett förslag på hur GU ska hantera frågan ska vara klart till styrelsemötet den 22 april, förklarar rektor Bo Samuelsson.

– Men HSV:s tanke med en fakultetsnämnd för hela det hälsovetenskapliga området är inte särskilt bra. I en sådan fakultet skulle medicinerna bli väldigt dominerande. Det vi vill är att vårdvetenskap ska få möjlighet att utvecklas till ett eget kunskapsområde och att odontologi ska kunna profilera sig bättre. Och akademistyrelsen är tänkt att vara mer öppen mot samhället och fakulteter utanför akademien än vad en nämnd kan vara.

BO SAMUELSSON ANSER ändå att det finns gott hopp om att GU ska kunna lösa problemet på ett sätt som gör så att alla känner sig nöjda.

– Jag kan dessutom tänka mig att det inom några år kommer förändringar av lagstiftningen. Det är ju inte bara vi som vill förnya organisationen, även Linköping, Luleå och Umeå har framfört uppfattningar som avviker från nu gällande lagar och förordningar.

Eva Lundgren

Texter: Eva Lundgren

Kritik mot detaljstyrning

Arne Wittlöv menar att Vetenskapsrådet försöker skapa så stor frihet som möjligt inom de ramar regeringen vill ge.

Finansieringen av forskningen har alltid varit styrd, menar GU:s styrelseordförande Arne Wittlöv.

– Men att regeringen skulle detaljstyra visste jag inte när jag började i Vetenskapsrådet.

ARNE WITTLÖV har länge engagerat sig i forskningsfrågor. Han sitter i det nybildade Vetenskapsrådet och är preses i Ingenjörsvetenskapsakademien. Tidigare har han bland annat varit ordförande i Naturvetenskapliga forskningsrådet och styrelseledamot i Stiftelsen för strategisk forskning.

– De olika forskningsråden sätter ramar för sina olika discipliner. Fördelningen baserar sig oftast snarare på traditioner än på fördjupade överväganden. Omfördelning visar sig vara svår att åstadkomma och ses som ingrepp i den fria forskningen medan historiskt etablerade nivåer anses vara ett bättre rättesnöre. Grunderna för dessa fördelningar borde vi nog fundera mer över! Däremot gör beredningsgruppsarbete vid bedömning av enskilda ansökningar inom varje disciplin. Det vi behöver är både den stabilitet och kontinuitet som de traditionella disciplinerna ger och en förnyelse genom att medel och forskning kan gå över dessa gränser.

ATT RÅDEN STYR forskningen är något som Arne Wittlöv inte förnekar.

– Men inom Vetenskapsrådet försöker vi ändå skapa så stor frihet som möjligt inom de ramar regeringen ger. Och de medel som kommer från näringslivet är ännu hårdare styrda, där kan man i många fall tala om uppdragsliknande forskning.

Samhället efterfrågar allt mer kunskap och ställer därmed i allt högre utsträckning krav på den nya forskningen. Det ger mindre frihet men ändå är detta något som Arne Wittlöv i stort ser som en positiv utveckling.

– Problemet för dagens forskning är inte den ökade externfinansieringen i sig, utan att ökningen går så snabbt samtidigt som basfinansieringen av fakulteterna utarmas. Även om fakultetsanslagen kanske varit ganska konstanta de senaste tio åren ska pengarna räcka till så mycket mer i dag. Utbildningsuppdraget har ju till exempel ökat kraftigt. Utbildning och forskning kan inte ses isolerade från varandra. Och även rådsmedlen blir alltmer begränsade vilket har lett till att storleken på det anslag varje forskare får sjunker.

DETTA INNEBÄR I SIN TUR att även om forskaren får medel från ett forskningsråd så räcker inte detta utan han eller hon måste ägna tid åt att söka fler finansieringskällor.

– Kanske fördelar vi pengarna för brett? Personligen tror jag att det generellt sett vore bättre om vi gav större anslag till ett mindre antal sökande som då verkligen kunde klara sig på det vi delar ut.

Ständig ka

Inrätta ett forskar- och lärarkollegium av anglosaxiskt snitt, där samtliga forskare vid ett universitet inom en disciplin ingår, vare sig de har fasta tjänster på den egna ämnesinstitutionen eller är projektverkare på andra enheter! På så vis kan en rättvis organisatorisk grund för forskare och lärare skapas.

Det menar Urban Strandberg, forskare vid Centrum för forskning om offentlig sektor (CEFOS).

KLYFTAN BLIR ALLT STÖRRE mellan den tjänstestruktur som universitetet är uppbyggt kring och den verklighet som en växande grupp forskare tvingas förhålla sig till. För dagens forskare är det nämligen väl så viktigt att kunna ragga pengar, läsa ansökningshandlingar, administrera projektverksamheten och inte minst ständigt kommunicera med olika finansörer som att vara framstående forskare. För fasta tjänster är inte längre att räkna med, någon trygghet finns inte och den som gett sig in i leken får tåla ganska mycket.

– Arbetar man med externfinansierade projekt utan att i boten ha en fast tjänst passar man helt enkelt inte in i universitetets system där fakulteterna är uppbyggda kring studenter, doktorander, adjunkter, lektorer och professorer, menar Urban Strandberg, forskare vid CEFOS med många års erfarenhet av projektverksamhet. Försörjningstrygghet och inflytande är i princip förbehållet de här kategorierna, resten faller mellan stolarna.

Att allt fler forskare tvingas söka forskningsmedel hos olika finansörer i konkurrens med varandra ser Urban Strandberg som något på många sätt positivt. Det innebär en ständigt pågående kvalitetsprövning där forskaren gång på gång måste motivera betydelsen av det som han eller hon håller på med.

– Det är möjligt att fakulteternas frihet var större förr men för mig är inte sambandet mellan kvalitet och frihet något självklart. Jag tror att konkurrens är väl så viktigt. Att allt fler forskare konkurrerar om medel hos olika finansörer borde öka kvaliteten, i varje fall vad gäller de finansörer där forskare är aktiva både som sakkunniga och som beslutsfattare. Det blir också allt viktigare att forskaren ägnar sig åt utåtriktad verksamhet. Att publicera sig i internationella tidskrifter, vara med på utbyten av olika slag och delta på internationella konferenser, allt sådant är också av central betydelse för god kvalitet. Dagens forskare får helt enkelt aldrig möjlighet att slå sig till ro, man måste ständigt befinna sig i en kreativ process och vara redo att ompröva invanda spår.

MEN DEN BRISTANDE försörjningstrygghet som projektverkaren har drabbar särskilt forskare som står i begrepp att bilda familj. Framför allt kvinnorna påverkas, menar Urban Strandberg.

– De ambitiösa jämställdhetsplaner vi har är väl bra men det stora kriget att vinna vore att skapa större fasthet när det gäller försörjning. Kanske kunde man införa ett system liknande det i USA där nydisputerade i konkurrens söker tjänster som oftast spänner över 4 – 5 år. Då hinner man både meritera sig och skaffa barn.

Men det är inte bara bristen på trygghet som innebär ett problem för externfinansierade forskare. Hur gör man till exempel med alla uppdrag universitetet förväntar att man ska utföra men som ligger utanför det finansören betalar för?

– Vill man hålla taktiken i en rimlig karriär och framför allt bistå forskarsamhället med dess nödvändiga kärnverksamheter så måste man helt enkelt dagtunga med uppdraget från finansören. Men i princip bryter man det kontrakt man ingått när man sitter som fakultetsopponent, referee, sakkunnig, är handledare eller deltar i seminarier. Och det känns förstås ganska stressande. Samma sak gäller tredje uppgiften – tid och pengar att debattera i media finns ofta inte.

Urban Strandberg föreslår att man för att komma till rätta med de många problem som forskare i dag står inför kan hämta inspiration från det anglosaxiska systemet:

– System där du som forskare kan ha dubbla institutionella

mp om pengar och tid

Urban Strandberg föreslår att man hämtar inspiration från de anglosaxiska länderna för att få ett rättvist system för forskarna.

anknytningar, där en enskild forskare kan ingå i forskar- och lärarkollegiet för en disciplin vare sig hon/han har en fast tjänst eller jobbar i projekt och oberoende av om den enskilde bedriver större delen av sin verksamhet vid en enhet inom universitetet annan än den egna ämnesinstitutionen. Ett sådant system skulle ge alla forskare och lärare en ändamålsenlig och rättvis samt inte minst administrativt hållbar organisatorisk grund. De som jobbar i projekt borde också få administrativt stöd och finansiell hjälp i perioder för att överbygga mellan olika projekt. Kanske borde man ge projektverkandet formellt meriteringsvärde?

Bristen på trygghet utgör ett jämställdhetsproblem. För det får särskilt kvinnor att dra sig för att forska, menar professor Bo Rothstein vid statsvetenskapliga institutionen.

Men kvinnor har alltid varit utestängda från privilegiesamhället och väntar sig inget annat, påpekar Agnes Wold, docent i klinisk immunologi vid Sahlgrenska universitetssjukhuset.

– Min erfarenhet är att särskilt kvinnor drar sig för att forska på grund av de osäkra villkoren, berättar professor Bo Rothstein. Vi går alltså mot en situation där ingen har forskning i tjänsten, där politikerna bestämmer vad vi ska forska om och där ingen vågar protestera mot den politiska makten.

På statsvetenskapliga institutionen kommer 54 procent av forskningsmedlen från externa finansierare.

– Det blir en felaktig balans – när det mesta går på korta kontrakt blir det allt mindre utrymme för att

utveckla institutionerna och allt svårare att bygga forskarutbildningar med riktiga kurser och bra undervisning.

ATT DRA IN PENGAR tar tid och kraft. Agnes Wold som ansvarar för en forskargrupp på tolv personer menar att det egentligen är de unga i hennes grupp som ägnar sig åt det man traditionellt menar med forskning. För den seniore forskaren tar jakten på finansierare all tid.

– Jag måste dra in tre miljoner kronor varje år för att få vår verksamhet att gå runt. Men så har det alltid varit för oss kvinnor. Och den nya generationen forskare vet inte av något annat än att man måste söka medel från olika externa finansierare. Så det jag ägnar mig åt är i huvudsak att läsa ansökningar, tänka, skriva artiklar och söka medel. Men även det här arbetet är förstås en form av forskning som kräver kreativa insatser. Att forskningen skulle ha varit friare och bättre förr tror jag inte ett dugg på. Det är bara att titta på resultatet, finns det någon som påstår att kvaliteten, åtminstone när det gäller medicinsk forskning, skulle vara sämre i dag?

Förr var det professors favoriter som fick pengar, vilket innebar att särskilt kvinnor var missgynnade, menar Agnes Wold.

– Så det är faktiskt bättre att stå på egna ben än att vara beroende av professorn. Fast det är viktigt att forskningsråden har en transparent struktur, något som till exempel strategiska stiftelsen saknar. Och det måste finnas olika sätt att finansiera sin forskning, många forskningsråd, småfonder och EU-pengar. Vi som arbetar på det här

sättet är småföretagare, vi vill ha minimal byråkrati, inte en massa administration och få tid att ägna oss åt det vi tycker är viktigt.

Förr var det professors favoriter som fick pengar, kvinnor missgynnades, menar Agnes Wold.

GU i USA

Ett avtal med University of Washington i Seattle blev det konkreta resultatet av den resa till amerikanska västkusten som företrädare för Göteborgs universitet gjorde i början av mars.

ÖVERENSKOMMELSEN innebär bland annat utbyte av forskare, lärare och studenter.

– Universiteten ska också utväxla information och erfarenheter och verka för att forskare och studenter får möjlighet att delta i konferenser och symposier vid de två universiteten, berättar Dora Kos-Dienes, som var projektledare för resan. I avtalet betonas att all verksamhet ska ske med iakttagande av jämställdhets- och jämlikhetsprinciper, vilket förstås är väldigt betydelsefullt.

Delegationen från GU bestod av rektor Bo Samuelsson samt Staffan Edén, dekanus vid medicinska fakulteten, Per-Olof Thång, dekanus vid utbildningsvetenskapliga fakulteten, Philip Brenner, prodekanus vid naturvetenskapliga fakulteten, Björn Hettne, rektors rådgivare i internationella frågor, Ingela Elofsson chef för International Office samt projektledaren Dora Kos-Dienes.

FÖRUTOM UNIVERSITY of Washington besökte man också California State University i Sacramento som GU redan har ett samarbetsavtal med. Man gästade även University of California, Davis, University of California, Berkeley samt Stanford University.

– GU har gemensamma projekt med alla dessa universitet, berättar Dora Kos-Dienes. Vår förhoppning är förstås att samarbetet ska kunna utvecklas.

– Det är slående hur många likheter det finns mellan GU och de amerikanska universiteten, påpekar Per-Olof Thång. Vid universitet i Davis har man utarbetat en medveten strategi för att långsiktigt stimulera ungdomar att söka sig till högre utbildningar. De har samma problem som vi med att attrahera studenter från studieovana hem. Man rekryterar flest studenter från den närliggande regionen och expansionen har varit kraftig på senare tid, särskilt när det gäller grundutbildningen. Och precis som vi dras man med ekonomiska bekvämligheter.

Eva Lundgren

serie **DOLDA YRKEN**

GU Journalen inleder härmed en ny serie där representanter för olika yrken vid GU får komma till tals. Vi börjar med Eva Bolander, intendent vid företags-ekonomiska institutionen, 52 år.

FOTO: OLOF OLSSON

Varför inte kalla alla som arbetar vid GU för medarbetare? föreslår Eva Bolander

Mycket ansvar – men lite inflytande

Beskriv dina arbetsuppgifter

– Jag jobbar med personalfrågor. Vi har drygt 130 anställda vid företagsekonomiska institutionen, ungefär hälften har tidsbegränsad anställning. Varje månad ska nya personer förordnas, någon ska vara tjänstledig, sjukfrånvaro, barnledighet och semester måste registreras. Jag har också hand om uppdateringen av KataGU och institutionens personalinformation på intranet. Förut var vi fyra avdelningar, nu är vi nio kompetensgrupper. Varje grupp har en ledare som jag måste hålla kontakt med när det gäller förordnanden och olika regler i samband med detta. Det är hela tiden mycket att göra, folk blir sjuka, en del bli långtids-sjukskrivna, tar tjänstledigt, vikarier måste fixas, men särskilt före sommaren och julen är det fullt upp då man gör de flesta förordnandena.

När känner du dig nöjd i din yrkesroll?

– Jag blir förstås glad när någon ser vad jag gör eftersom jag tycker att mina arbetsuppgifter är viktiga. Jag är väldigt nöjd med den personalenkät vi gick ut med för en tid sedan för att få veta hur man skulle öka trivselen vid Handels genom att satsa på någon typ av friskvård. Vi fick många svar som resulterade i att vi med stöd av rektor Rolf Wolff fick möj-

lighet att starta en kurs i salsa och två viktväktarkurser i våra lokaler här på Handels. Det har blivit lyckat med deltagare från alla institutioner i alla åldrar. Att vi anordnade kurserna här var betydelsefullt, det blir enklare att få med folk då. Så vår friskvård har blivit något av ett föredöme.

Vad gör dig glad?

– Det är mycket. Men jag tror att alla behöver känna att de utvecklas. Själv har jag gått kurser i arbetspsykologi, arbetsrätt, utredningsmetodik och förvaltningskunskap men jag skulle önska att det fanns fler kompetenshöjande och fördjupade kurser. Så trivs jag väldigt bra i de vackra lokalerna här på Handels och att få arbeta i Vasastan är en förmån.

Vad gör dig upprörd?

– Vi administratörer har mycket ansvar – men lite att säga till om, trots att vi är viktiga för att organisationen ska fungera. Vi borde ses mer som den resurs vi är som har en massa kunskap och vi borde få vara med oftare i olika grupper som diskuterar frågor som berör personalen. Jag hoppas mycket på den nya ledningen som har visat intresse för personalfrågor.

Hur skulle din arbetsplats se ut om den fungerade perfekt?

– Det är svårt att svara på. Men jag skulle önska större tydlighet så att man alltid vet vem som har ansvar för vad. Och så vore det bra om folk istället för att gå en massa omvägar när det är något man vill i stället går direkt på den person det gäller. Och ansvariga borde gå ut med information i god tid, så att man får veta vad som är på gång innan det redan är ett faktum.

– Jag tror mycket på en sund själ i en sund kropp så friskvård är något jag tycker att vi kunde satsa mer på. Varför inte få hit en massör en gång i veckan som går runt på alla institutioner?

Om du kunde ändra på något vad skulle det vara?

– Jag avskyr ordet TA-personal. Varför inte kalla oss alla som arbetar här för medarbetare? Vi administratörer vid Handels har kämpat för att bli synliggjorda och har bland annat pratat med rektor om det här. Vi tycker väl att vi fått visst gehör, bland annat har en administratör möjlighet att delta vid prefektgruppens möten. Vi utgör 20 procent av de anställda, ändå syns vi sällan. Exempelvis finns ingen ledamot i fakultetsnämnden som representerar administrativ personal.

Eva Lundgren

Ny strategi ska rädda GU-Holding

Senaste bokslutet visar att GU Holding har ett underskott på knappt tio miljoner i bolaget och 22,2 miljoner i koncernen. För nye VD:n, Göran Wessman, handlar det nu om att få dotter- och intressebolagens reella värden att synas i bokföringen. Nytt ägarkapital måste till.

SÅ HÄR LÅNGT har man säkerställt ekonomin för det här året, berättar Göran Wessman. Mestadels med lån. Det är lösningen i det här läget. Visst, planerna på en ägarspridning av de företag i koncernen som har ett marknadsvärde måste realiseras. Men det är inte bara att sälja. Läget skall helst vara rätt.

– Under åren har sju dotterbolag och två intressebolag byggts upp som tillsammans sysselsätter 160 personer. En försiktig uppskattning är att det reella värdet i koncernen uppgår till 150 miljoner kronor. För att få så bra utväxling som möjligt tror jag det är bra att låta företagen hänga kvar ett tag. Vi skall inte sälja till underpris.

Men man måste ändå handla snabbt. Först och främst med att få fram en ny strategi vad gäller ägarrollen i koncernens bolag. Fler ägare, med möjlighet att ta det stora finansiella ansvaret, måste knytas till

bolagen. På så sätt kan en långsiktighet i GU Holdings engagemang möjliggöras.

– Arbetet pågår för fullt. Vi har träffat flera stora investmentbolag i Västsverige. En plattform har diskuterats, men än inget är bestämt. Inom ett och ett halvt år tror jag arbetet med att få in nya ägare är avslutat.

Det är kort tid i sammanhanget, menar Göran Wessman som själv beskriver sig som en person med bred erfarenhet av den hårdhänta process, där man går från akademisk miljö till kommersiell framgång.

– Det brukar ta tid, fem till tio år innan man är i hamn. Så man måste arbeta långsiktigt, det är mitt budskap.

HAN HAR ARBETAT inom medicinteknik- och läkemedelsbranschen sedan början av 70-talet och kommer närmast från Carmel Pharma AB, där han var huvudägare mellan 1993 och 2000.

– För göteborgarna är jag väl mest känd för att jag hjälpt till att utveckla en engångsprodukt som man sätter på medicinflaskor och som förhindrar farligt spill.

Engagemanget i GU Holding tycker han är spännande, men inte för att han har något behov av att agera räddande ängel för en knackig ekonomi. Tvärtom, så är det bola-

gets stora möjligheter som lockar. Att beskriva GU Holding som ett tärande förlustföretag tycker han är orättvist.

– Vad som inte brukar framgå är att förlusten är kompenserad. Sedan 1997 har det investerats 50 miljoner kronor i GU Holding, sex miljoner från universitetet och resten i lån från banken, Teknikbrotstiftelsen och Sjätte AP-fonden. Det kan tyckas mycket, men 47 miljoner kronor har faktiskt förts tillbaka till universitetets verksamhet i ersättning för utförda uppdrag och bidrag till forskningsverksamheten.

Felet med GU Holding idag är att bolaget fungerar alltför mycket som förvaltare av nya företagsgrupper.

– Vår roll är att vara några länkar i företagsprocessen, inte hela kedjan. Vad vi i första hand skall vara bra på är att införa nya affärsprojekt, att arbeta enligt den tredje uppgiften och föra ut kunskapsvärden till övriga samhället.

– Fast, det är klart. GU Holding har inget existensberättigande om vi inte skapar tillräckliga resurser för att kunna ta emot nya projekt, säger Göran Wessman.

Vi ska vara bra på nya affärsprojekt, menar Göran Wessman.

Lars Nicklason

Previa

Ny företagshälsovård på GU

Previa hjälper företag och myndigheter att ta hand om sin största tillgång – människan. Vi arbetar förebyggande och långsiktigt med att skapa en positiv utveckling av hälsa och arbetsmiljö. Det genererar större kreativitet och produktivitet.

Vi är verksamma inom tre områden, som utgår från en helhetssyn på människan. Det första är Välbefinnande, där målet är att skapa ett liv i balans. Det andra är Hälsa och Arbetsmiljö, som har till syfte att skapa bra förutsättningar för det goda arbetet och främja arbetslusten. Det tredje är Sjukvård, när du behöver återhämtning och rehabilitering.

Till Ditt förfogande finns ett brett utbud av tjänster som utvecklar och stöder medarbetarna och avlastar Dig. Dessutom kan vi utlova en personlig kontakt.

Bästa beviset på väl fungerande hälsa och arbetsmiljö är när varje individ mår bra och presterar maximalt. Någon standardlösning för att uppnå detta existerar knappast. Ingen medarbetare är den andre lik, lika lite som din arbetsplats är exakt lik en annan.

Därför tror vi på individuella anpassningar som utgår från både individ och organisation.

Det är vi som tar hand om dig

Krister Wallerstedt
Distriktschef

Britta Ravenhorst
Företagskötterska

Thord Gyllencreutz
Företagsläkare

Ia Hartmann
Ergonom

För rådgivning och tidsbokning ring Britta Ravenhorst tel. 61 57 34

Dominique Whitehouse
Psykolog

Göran Bunner
Arbetsmiljöingenjör

Peter Stridh
Psykolog/Organisationskonsult

AB PREVIA NORDSTADSTORGET 6, VÅN 6, BOX 11939, 404 39 GÖTEBORG. TEL. VÅXEL 031-61 57 00 | www.previa.se

Små knep som förenklar livet

Text: Eva Lundgren **Foto:** Hillevi Nagel

Jag är stämd i dur, säger Karin Sjögren – forskare, praktiserande tandläkare, föreläsare och trebarnsmor. Har du aldrig haft några problem i hela ditt liv? kan en kollega komma och fråga. Nej, inte i hela mitt liv, svarar hon då glatt.

DET HANDLAR OM aktiva val, förklarar Karin Sjögren. Hon sitter i sitt rum uppe på Odontologen bland böcker, papper, pärmor, kort på barnen och överfulla hyllor där det bland annat står ett par skålar som hon gjort själv. För precis som man föreställer sig att en tandläkare ska vara så gillar Karin Sjögren att göra saker med händerna även om intresset för keramik har legat på sparlåga den sista tiden.

Kan hennes goda humör bero på barndomen?

Pappa var domprost, mamma undervisade på Samskolan. Hon växte upp med sina tre syskon i Göteborg men på somrarna var det Öland som gällde.

Redan som fjortonåring fick hon brutalt lära sig att livet inte var något att ta för givet. Det var då Karin Sjögrens mamma som betydde allt för henne fick cancer. Hon dog tio år senare. Så hennes goda humör bottnar i en tidig och allvarlig erfarenhet av att det

Man kan låta all sin energi gå åt till att bli arg och sedan kanske man underhåller irritationen och fortsätter att slösa kraft hur länge som helst. Eller så kan man välja att se något positivt i det som händer.

finns värre saker än en servis som går i kras eller en lång bilkö.

Men hon har också fått inpräntat att med vanlig hygglighet kan man komma långt när det gäller att hjälpa andra.

– Och man är hygglig mot sig själv om man väljer att vara positiv. Jag har just kommit hem från en resa till USA. I Chicago blev planet försenat och vi fick

sova över på hotell för att sedan ta första morgonplanet till San Diego. Skönt, tänkte jag och begav mig till hotellet, tog en dusch och somnade gott. Det jag menar är att man faktiskt väljer själv. Man kan låta all sin energi gå åt till att bli arg och sedan kanske man underhåller irritationen och fortsätter att slösa kraft hur länge som helst. Eller så kan man välja att se något positivt i det som händer.

MEN NÄR ETTÄRINGEN Sebastian välte ut ett pussel i kattmaten var Karin Sjögren måttligt förtjust. Och orättvisor kan göra henne rejält irriterad.

– Det är konstigt det här med gubbar – att det alltid är de som styr, som är professorer och som utser sina kronprinsar. Hur man kommer åt det där vet jag inte, det är som en hemlig struktur som genomsyrar hela universitetet. Fast egentligen är det ganska intressant och vore väl värt en vetenskaplig undersökning, säger Karin Sjögren och skrattar.

Att ta tillvara sina krafter till något bättre än att reta upp sig – det behöver Karin Sjögren i sitt vardagsliv. Hon delar sin tid mellan forskning på Odontologen och arbete som tandläkare på Folk tandvården i Sociala

huset. Hon föreläser och håller kurser för tandhygienister. Hon sitter i Sahlgrenska akademins näringslivsvennhet och i ORCA, europeiska kariesrådets styrelse. Däremellan ägnar hon sig åt information på Odontologen. Och så är hon mamma till tre pojkar.

– Jag trivs med allt jag gör och har man roligt längs vägen klarar man av så mycket mer. Men jag är verkligen inte en sådan som jobbar dag och natt. Det finns de som när man träffar dem på måndag morgon ser alldeles utarbetade ut och som säger: Jag har suttit inne hela helgen och bara jobbat och jobbat. Då brukar jag fråga: Men vad fick du gjort? För det är väl det som är det viktiga, vad folk åstadkommer, inte hur många timmar de är på jobbet! Som forskare funderar man över gåtor och det kan man göra medan man håller på med hushållsarbete eller ligger hemma i sängen. Och man måste lära sig att delegera, det är jag expert på. Har jag väl bett någon annan att göra något glömmar jag med en gång bort det hela. Sedan blir jag alltid lika glatt överraskad när jag får veta att jobbet är klart.

DE GÅNGER KARIN SJÖGREN ändå jobbar extra en helg tar hon med sexårige sonen Mikael.

– Vi har upptäckt att de här korridorerna har härliga golv som man kan åka rullskridskor på. Det är ju jätteroligt! Det var när Mikael åkte rullskridskor här senast som han sa de underbara orden: Mamma, jag tycker om själva livet! Det gör jag också, jag tycker om allt som hör livet till: äta, dricka, vara till. Och så spela Taube på dragospel, det är en underbar hobby, samt att åka till stugan på Öland som jag delar med mina syskon. Något jag inte tycker om? Det skulle vara att fiska, det är ju bara vidrigt, inte är det gott heller försöker jag förklara för min man Mats när han ger sig ut i vår lilla utombordare på sommaren.

Bakom varje framgångsrik man står en kvinna, sägs det.

– Och bakom varje framgångsrik kvinna ligger en hög med tvätt. Så tvätten är väl det jag inte hinner med. Men Mats och jag delar mer lika än de flesta gör. Och han är väldigt duktig med ungarna, säger folk vi känner, fyllda av förundran.

Det var 1995 som Karin Sjögren disputerade på en avhandling som handlade om vad man gör med det sista tandkrämsskummet när man borstade tänderna.

– Min handledare var Downen Birkhed, en helt fantastisk och medryckande person. Jag ville forska om något som folk kunde ha nytta av och som kunde ge ett praktiskt resultat. Att ta reda på hur man undviker karies verkade viktigt, det är ju en av de största folksjukdomarna.

Hon har bland annat borstade tänderna i direktsänd tv och skrivit en bok om fluor som ingår i grundutbildningen för tandhygienister. Och hon har gjort en

film om tandborstning och hällit populärvetenskapliga föreläsningar på Wettergrens med rubriken *Love me tänder*. Där har hon jämfört den som sköljer munnen med vatten efter tandborstningen med en person som först målar ett staket och sedan börjar tvätta staketet innan det hunnit torka. För vill man utnyttja fluoret i tandkrämen på bästa sätt ska man låta fluorskummet vara kvar i munnen och sila det mellan tänderna – då kommer fluoret åt också dit borsten inte når.

– Populärvetenskap är viktigt, det är ju självklart att man måste tala om vad man håller på med. Och man måste behandla folk som intellektuella människor, även barn. Det får aldrig bli så att man pratar över huvudet på någon. Men jag funderar allt mer på hur man ska kunna nå ut till folk på ett bättre sätt. Tv-soffor tror jag är bra, det är när folk sitter där och kopplar av som det går att nå fram.

Reklam – det är intressant, tycker Karin Sjögren. Inte filmen, den är bara i vägen.

– På tjugotvå sekunder ska reklamfilmen få oss att köpa en ny Volvo för 400 000 kronor – och den lyckas. Men hur? Det där borde vi studera och lära oss av. Hur får jag mina patienter att göra som jag säger så att de blir mina medarbetare som faktiskt själva vill följa råden?

DET ÄR DÄRFÖR alla som forskar med jämna mellanrum borde ge sig ut i verkligheten och se hur saker och ting fungerar i praktiken, menar Karin Sjögren.

– Att både vara tandläkare och forskare, visst det kan kännas splittrande. Men det är också mycket lärorikt. För jag kan ta reda på hur mycket som helst om tandborstar och fluortandkräm – om jag inte får patienten med mig så tjänar ju min forskning inte mycket till.

Karies – en folksjukdom, men också en livstilssjukdom.

– Jag älskar godis! Och mina barn får äta godis tills de kräks. Men bara på lördagar. De ska trycka i sig hela godispåsen på en gång, inte spara något till nästa dag eller gå runt och småäta. Ibland kan Mats hota med att dra in lördagsgodiset när barnen blir för besvärliga men då säger jag stopp. Lördagsgodiset är inte förhandlingsbart.

Den som sköter sina tänder rätt och inte småätter får i princip ingen karies.

– Så lite får man skylla sig själv. Karies är en typisk ajabajasjukdom. Det är väl därför tandvård inte ingår i den vanliga sjukvården. Men även övervikt och lungcancer har ju med betendet att göra, så vad är så speciellt med karies egentligen? Eftersom samhället inte ger oss så mycket ersättning måste vi tandläkare själva hela tiden dra in pengar till kliniken och det är oerhört pressande. Och när man får en ung mamma som väljer att dra ut en tand i stället för att laga, då tycker man att det hela är väldigt fcl.

ATT VARA TANDLÄKARE – det är som att vara urmakare på någon som inte tagit av sig klockan.

– Luktsinnet är viktigt. Man känner med en gång om något inte är som det ska, om det är fråga om karies eller tandlossning. Luktat patientens mun däremot gott, då är det ingen fara.

USA-resan Karin Sjögren just kommit hem ifrån gjorde hon bland annat för att göra PR för IADR, en världskongress som ska hållas i Göteborg nästa år med 4 500 delegater. Men hon skulle också träffa sina forskningsfinansierare. För som forskare är det externa medel som gäller, någon tjänst går det knappast att få i dag.

– Odontologen vid GU har gott rykte internationellt. I USA är Brånemark, Jan Lindhe och Gunnar Dahlén bra dragplåster som man kan ha nytta av. Jag trivs i Amerika, särskilt med människorna, att de hälsar trots att de inte känner varandra och att affärsbiträdet

frågar om man tycker att det är trevligt att handla där. Den där vänligheten kunde vi lära oss lite av här hemma, tycker jag.

Det är med ett företag i Seattle Karin Sjögren har kontakter.

– Eftersom jag hittat min finansiär själv känner jag mig väldigt fri och självständig. Men som externfinansierad forskare måste man ständigt vara på hugget, det faller inga stekta sparvar på ens tallrik precis. Rött är en färg jag gillar, så jag tog på mig min röda dräkt för att känna mig självsäker och oemotståndlig och stoppade ner min nya bärbara dator innan jag reste iväg för att fiska forskningsmedel. Men det här med att få pengar, det innebär en otroligt lång process där man måste skicka e-post hela tiden, visa sig intresserad, gå på middag, vara glad och pigg. Det är lite av showbiz över det hela, vi är inte så vana vid sådant, i Sverige tycker vi nog fortfarande att det hela inte är riktigt fint.

Karin Sjögren

Yrke: Forskare vid odontologiska fakulteten samt tandläkare på Folk tandvården.

Familj: Maken Mats samt sönerna David, åtta år, Mikael, sex år samt Sebastian, ett år.

Bor: I liten villa i Toltorpsdalen.

Intressen: Keramik, dragospel, åka skidor, vara på havet, äta gott och ha det trevligt.

Senast lästa bok: *Långsamhetens lov eller vådan av att åka moped genom Louvren* av Owe Wikström. Citat ur boken: "En frisk människa har många önsknigar, en sjuk bara en."

Livsmotto: Det skulle väl vara: "allt vad ni vill att människorna ska göra mot er det ska ni göra mot dem", det är ju väldigt fint.

serie **UNIVERSITETETS SKEPNADER**

Hälsovetarbacken

För länge sedan var detta ett av Europas modernaste barnsjukhus. Det har funnits i nästan ett sekel, och fortfarande tjänar det sjukvården, fast utan patienter.

Hur det såg ut vid invigningen 1909 vet vi inte, men 2002 steg knippen med röda ballonger mot skyn som små röda blodkroppar och spred sig i stratosfären, medan de församlade huttrande lämnade den kalla vinden för att inspektera de nya lokalerna vid Hälsovetarbacken.

Barnsjukhus i ny tappning

Text: Kajsa Asklöf **Bild:** Göran Olofsson

DET ÄR INTE SVÅRT att förstå varför man ville lägga barnsjukhuset i Annedal där man la det. Ljus och grönska omgärdade berget, utsikten var vid mot Änggården och Slottsskogen. Landsbygden tog strax vid och tillsammans med Annedalskyrkan, som byggdes ungefär samtidigt (1908-1910), utgjorde de nya byggnaderna stadens port mot sydväst.

Den dagen 1907 när arbetet med Annedalskliniken påbörjades var det förmodligen helt andra ljud som nådde byggnadsarbetarnas öron än det monotona bullret från billederna nedanför. Men ekarna mellan kyrkan och sjukhuset är de samma även om de fått fler årsringar innanför barken.

Arkitekten som stått för ombyggnaden, Bo Svensson, fanns obemärkt med bland åskådarna vid invigningen. Han var inte lika nöjd som de övriga besökarna, utan gick omkring och retade sig på saker som han inte tycker blivit riktigt som han tänkt sig.

– Som de här radiatorerna, med alla de här krökarna på rören! Och markbehandlingen utanför, som hade blivit bättre med fler material än den asfalt som nu ligger där.

Han ser inte helheten utan fastnar lätt i detaljer. Under själva byggskedet görs ofta förändringar som påverkar den ursprungliga utformningen och material-

Två yttreväggar har blivit innerväggar i den nya kafeterian.

valet. Andra avvägningar måste göras, som att det måste bli linoleumgolv i biblioteket istället för ekparkett och liknande saker. Ibland handlar det om ekonomi, ibland om brukarinflytande.

Just ekparketten sörjer han en del. Den hade stått sig fint mot paviljongernas gamla tegelfasader som nu får tjänstgöra som innerväggar i den nya delen som även hyser en kafeteria. Här får balkar av stål hålla upp taket, och tillsammans med glaset leder de tankarna till Victoria Station och andra inspirerande platser. Valet att låta de nybeställda balkarna framträda i sitt nakna stål och väggarna med sitt tegel stämmer väl överens med jugendtanken om att inte gömma undan konstruktionen utan låta den vara en del av utsmyckningen.

– Vi blir säkert influerade av det som händer utomlands. Ibland kan man nästan se att nu har kollegorna varit där och där, för då dyker liknande saker upp lite över allt. Det är svårt att veta varför det blir som det blir. Vem startar mode? Vem trycker på knappen?

Studietorget och biblioteket är han mest nöjd med trots allt. Det svåraste var att få till en självklar entré. Eftersom administrationen ligger i den första byggnaden är det inte lämpligt att ha den där, även om det hade känts naturligt. Nu måste man gå runt hörnet för

Mjukt rundade burspråk som sträcker sig över takfoten är typiskt för jugendstilen. Barnsjukhuset som arkitekten Otto Dymling ritade stod klart 1909. I stort sett var bara skalet kvar av det ursprungliga när Bo Svensson ritade den senaste ombyggnaden.

att hitta ingången. Den innehåller mycket glas, för att ta tillvara ljuset som kan leta sig fram i den lilla öppningen mellan husfasaderna som här står tätt.

MILJÖPSYKOLOGEN RIKARD KÜLLER har försökt fastställa vad det egentligen är som gör att vi upplever vissa miljöer som fula och andra som vackra. Ett av flera kriterier är en byggnads grad av enhetlighet respektive komplexitet. Vi tycker om att se att det finns ett sammanhang, men det får inte vara för enformigt. En betongförort från 60-talet brukar exempelvis ha en hög grad av enhetlighet, men låg grad av komplexitet. Där blir det helt enkelt för lite omväxling för ögat.

Annedalsklinikens fasader ger ett enhetligt intryck utan att vara för enformigt. Hela huset andas omsorg. De spröjsade överljusfönstren, är exempelvis inte likadana överallt utan uppvisar många olika former. Ibland kan skillnaden vara liten, som mellan dem på andra och tredje våningen, men ändå är bärgarnas former och höjder lågmält varierade. Teglet i fasaden bildar mönster, och här och var har huset en oväntad rundning.

Otto Dymling hette arkitekten som i början av förra århundradet var upptagen med att rita detta jugendinspirerade barnsjukhus. Jugendstilen utmärker sig just med sina organiska former, svepande linjer och omsorg om detaljerna. Förebilderna hämtades i naturen. Hantverksskickligheten var viktig, och byggnadsmaterialet skulle inte gömmas utan dess speciella skönhet skulle lockas fram när det behandlades på rätt sätt.

Det måste ha varit ett mödosamt arbete att transportera granit och tegel uppför berget, men det tog bara två år innan sjuksalar med sammanlagt 134 sängplatser stod klart, en ekonomibygnad och en administrativ byggnad. Senare ritade samma arkitekt en ytterligare sjukhuspaviljong som stod klar 1921.

Den gamla operationssalen är numera personalens fikarum

Otto Dymling hade förutsett att framtida utbyggnader skulle bli svåra att göra. Man undrar vad han hade sagt om de plåtbyggnader med sina avvisande skal som på 70-talet omilt skjutits in på gårdarna som skulle ge rymd och ljus mellan huskropparna.

Så här står det i den kulturhistoriska utredning som gjordes inför den senaste ombyggnaden:

”Byggnaderna 491, 492 och 494 är till- och påbyggda mycket okänsligt i början av 1970-talet med fasader i rödmålad plåt. Dessa tillbyggnader kan ej heller sägas vara av något större arkitektoniskt eller antikvariskt värde, de förfular snarare byggnaderna än tillför något.”

Helst hade Bo Svensson velat riva plåtlådorna som han tycker har pressats in brutalt mellan de gamla huskropparna och återställa de gamla balkongerna med

smidda räcken, men utrymmet behövs så plåtlådorna finns kvar. Fast några fasader har fått byta sin plåt mot puts, vilket gör att brottet mellan det gamla och det nya inte blir lika abrupt. Puts var ett vanligt material under jugendtiden, men knappast i terracotta.

– Vi diskuterade om vi skulle ha tegel istället, men vi vill gärna göra något som står för att det är byggt idag. Man vill ju gärna lämna ett avtryck av tiden, istället för att bara göra en upprepning.

Under 80-talet var det mycket glas, nu är det mycket funktionalism, säger Bo Svensson.

Visionen var att komma tillbaka till ursprunget, och rensa bort senare tillägg. Det som gick skulle helst bevaras, men egentligen fanns det inte mycket mer än skalet kvar. Tyvärr gjordes mycket ombyggnader på 8

8 70-talet då det gamla och hantverksskapade inte stod högt i kurs. Vart alla halvfranska dörrar med rundande profiler och alla andra omsorgsfullt utarbetade detaljer tagit vägen kan man bara gissa. Förmodligen slängdes de i en container och brändes upp.

ENLIGT DEN KULTURHISTORISKA utredningen var en del av det som faktiskt fanns kvar skadat på grund av dåligt underhåll, så att fuktskador och svamp bitit sig in i en del av husen. Inomhus var det nästan bara trapphusen som fanns kvar, och några enstaka vackra glasdörrar med många rutor som döljde sig under masonitskivor.

Men entrén i administrationsbyggnaden finns kvar och ger en glimt av hur sjukhuset måste ha sett ut i ursprungsskick. Att själens trivsel är nödvändig för att kroppen ska bli frisk, sa Gustaf Billqvist, den förste läkaren på det provisoriska barnsjukhuset, och här anar

bygga ut så ytan behövde disponeras bättre.

– Ytan som är nybyggd motsvarar det vi rev, men däremot har vi fått 40-50 procent mer effektivitet genom att utnyttja den bättre.

När byggnaderna var barnsjukhus var det fyra meter i takhöjd, och stora salar. Mycket av det hade byggts bort med tiden. För att få en känsla för hur här en gång var tittade man på gamla fotografier.

– Vi utgick från de gamla sjuksalarna och ville ta vara på deras volym och yta. Många var uppdelade i mindre rum, men vi ville återskapa de gamla ytorna som lämpade sig väl för att bli lärosalar. Men en del var tvungna att göra mindre, så vi har fått kompromissa också.

PÅ 60-TALET BYGGDES den vackra gången mot Annedal bort som förband administrationsbyggnaden med den första paviljongen. Den hade stora fönster och valv. När den nya byggnaden uppfördes försvann det fina ljusinflödet

för de studenter som vill ha med sig egen mat.

Bo Svensson tycker att det har varit ett roligt hus att jobba med, och att det var intressant att få en inblick i den akademiska världen. Hur pass nöjd är han då egentligen med sitt bidrag till Otto Dymlings byggnader?

– Visioner är så mycket kopplade till verkligheten. Det är frustrerande när man vet hur bra det skulle kunna bli. Samtidigt blev det här bra mycket bättre än man hade tänkt sig från början. Nöjd är man nog aldrig men kanske mer eller mindre missnöjd.

Källor: Göteborgs barnsjukhus av Gunnel Hedvall, Annedalsklinikerna (fd Barnsjukhuset) – Kulturhistorisk utredning av Ulrika Palmblad.

De gamla sjuksalarnas volym har återskapats i de nya lärosalarna. Den gamla entrén och trapphusen ger en glimt av hur sjukhuset en gång såg ut. Den nya biblioteksbyggnaden tar tillvara ljuset mellan huskropparna. Den långa korridoren har fått tillbaka sitt ljus.

man att de tankarna funnits med vid planeringen. På granittrapporna som leder upp till entrén har drottning Elisabet av Belgien en gång 1926 stått och låtit sig fotograferas tillsammans med den legendariske läkaren Arvid Wallgren som gett uppfartsvägen dess namn. Entrédörrarna är rejäla ekdörrar och innanför dem väver sig två granittrappor med smidesräcken. Förr stod här en vit staty föreställande en fiskande pojke, men den lär numera finnas på Östra sjukhuset liksom den marmormedaljong som makarna Carnegie lät göra till minne av sin son David Douglas Carnegie som sjukdom tog i unga år. Det var föräldrarna till David Douglas Carnegie som la grunden till det första barnsjukhuset i Göteborg genom att donera 50 000 riksdaler 1857. Donatorernas namn står skrivna med guldbokstäver på vägarna.

PILASTRARNÄR I ENTRÉN är omsorgsfullt ornamenterade och taket välvt. Och två vitmålad dörrar med många små glasrutor leder in till resten av byggnaden. Så värst mycket mer spår av det ursprungliga går inte att hitta invändigt. Förutom trapphusen med granittrappor där flitiga sjuksköterskor, vårdbiträden, läkare, sjuka barn och oroliga föräldrar urholkat stenen i mitten av trappstegen.

Uppdraget att bygga om Annedalsklinikerna har vuxit med tiden, berättar Bo Svensson, men det fanns inga möjligheter att

och förvandlade korridoren till en mörk passage. Nu är påbyggnaden riven och korridoren återskapad så mycket det går.

– När man går här kan man se ut och veta var i huset man befinner sig.

FRÄN BYGGNADEN som revs sparades 10 000 tegelstenar för att användas till väggen där tillbyggnaden togs ned, men den var så skadad att det krävdes puts också för att få den fin.

I en korridor hittar vi en bit av de limfärgsmålade friser med sagomotiv som sjuksköterskan Oskaria Kjellberg gjorde 1923. De fanns tidigare i nästan alla sjuksalar och på expeditioner på vårdavdelningarna, och måste ha tätt sig som fönster mot en fantasivärld för barnen. När barnklinikerna flyttade 1973 målades nästan alla bildberättelserna helt sonika över.

– Många väggar hade man vävat över, kanske finns målningarna kvar under, men de går inte att ta fram utan stora kostnader.

Föreläsningssalarna är gemensamma för de olika utbildningarna. För att kunna få upp höjden inne i lärosalarna har ventilationsrören lagts i korridorerna med sänkt takhöjd som följd.

– Vi har valt att lägga all försörjning i korridorerna för att få rummen så rena som möjligt.

De röda dörrarna går till lärosalar, de grå till mindre offentliga rum. Ett stort, ljust matrum med många mikrovågsugnar, väl tilltagna arbetsytor, många sittplatser och vid utsikt finns

Fakta / Barnsjukhuset i Änggårdens 1909 till 1973:

På Sahlgrenska sjukhuset tog man inte in barn under 6 år. Dessutom ansåg man att det var mindre lämpligt att sköta barn på samma sjukhus som vuxna eftersom barnen var särskilt mottagliga för smittsamma sjukdomar. Det allra första barnsjukhuset i Göteborg flyttade den 24 november 1859 in i provisoriska lokaler på Östra Hamngatan 9. Till Bierhalleplatsen i Haga flyttade man 1866 och var kvar där till flytten till Änggårdens 1909.

Den första operationssalen i det nya barnsjukhuset stod klar 1913. Redan 1918 började man bygga till en ytterligare paviljong. Där fanns bland annat ett laboratorium, ett mjölk-kök för spädbarnsavdelningen och rum för ljusbehandling och massage. Vackra korridorer förband byggnaderna med varandra.

Olika byggnader har senare tillkommit och kilats in mer eller mindre okänsligt till det ursprungliga.

1973 flyttade barnsjukhuset till Östra sjukhuset. Sedan dess har Annedalsklinikerna hyst verksamheter som mödravårdscentral, barnmedicinsk öppentagning, vårdcentral, syncentral med mera.

Nu finns här utbildningar för blivande vårdlärare, sjuksköterskor, arbetsterapeuter, sjukgymnaster, audionomer, dietister, logopedier och den del av läkarutbildningen som handlar om samhällsmedicin.

Varats olidliga knapphet

FOTOGRAF: MICHAEL GILG

FÖR FYRA ÅR SEDAN recenserade jag en bok om akademisk kapitalism. Författarna hävdade att externa krav på "nytta" och "effektivitet" alltmer styr forskarna. De drivs att bli entreprenörer på en alltmer konkurrensdriven anslagsmarknad och kunna köpa sig "fria" från universitetsplikter. Den akademiska kapitalismens logik innebär att forskaren måste arbeta mera på att "synas". Alltmer tid måste läggas på att söka anslag. Samtidigt blir de vunna kontrakt starkt villkorade, och forskarnas hela "vara" blir styrt av externa krav. Tiden som läggs på att upprätthålla en kvalificerad verksamhet vid universiteten utifrån allmänt omfattade bildnings- eller kunskapsideal krymper.

Då var jag böjd att hålla med författarna. Nu är jag det ännu mera. För likt Fänrik Stål (förhoppningsvis ännu ej lika avdankad, arm och grå) kan jag därom besked, ty jag har varit med. Att skaffa pengar till, och medverka i, stora externt finansierade forskningsprogram har just sådana effekter för de individuella forskarna och för universitetet som kollektivt som beskrevs i den bok jag recenserade.

DET PARADOXALA är att här ställs de verkliga kapitalisternas devis – "vara men inte synas" – på huvudet. Att under längre perioder och utan några sidoblickar på "nytta" få vara helt inne i nyfikenhetsforskningens "flow" är inte att tänka på.

Forskarna måste ta av sin tid för att diskutera med "avnämarna" (ty: Abnehmer, den som tar bort) hur de ska få sina praktiska synpunkter och behov tillgodosedda. Forskarna måste inställa sig hos den tilltänkta anslagsgivaren, som ofta har direkta synpunkter på *hur* forskarens "vara" ska användas.

När kontraktet väl är i hamn förstärks paradoxen. Ständigt krävs uppdaterade "leveransplaner". Nu kommer också krav från givare, avnämare och programmens styrande överbyggnad att forskarna ska "synas". Programmet måste profilera sig utåt, helst i media: "Vi" måste ju kunna säga något i den här frågan, som så "uppenbart" ligger inom "vårt" område!

SKULLE DÅ FORSKAREN drista sig att peka på "varats" olidliga knapphet och säga att några resultat som är tillräckligt säkra för att kunna "synas" inte hunnit tas fram, riktas avnämarnas och överbyggnadens reaktion inte sällan mot universitetet. Det är dess organisation, och dess krav på forskarens insatser för kollektivet, som anses ta för mycket tid i anspråk.

Allt jag just sagt kan kanske tolkas som fåfång kverulans från en individuell forskare. Den som sig i leken ger, får väl leken tåla. Men det är allvarligt nog att enskilda forskare riskerar bli utbrända i det numera ständiga rusandet runt guldkalven.

Det är dock inte huvudpoängen med

mitt resonemang om "varats" olidliga knapphet. Det som borde oro oss är den samlade kollektiva verkan av den incitamentstruktur som driver fram den akademiska kapitalismen. Anslagsgivare och avnämare utanför akademierna ser det närmast som självklart att universitetet anpassar sig. Framgångsrika akademiska entreprenörer kan därmed bli mindre normmässigt bundna till universitetet och mer till anslagsgivare och avnämare. Universitetet löper risk att bli beställningsfabriker, "diversitet" som på ett virrvarr av löpande band spottar fram allsköns avnämarefterfrågade, för stunden nyttiga produkter.

SÅ LÅNGT VILL knappast ens den mest förhärdade akademiska kapitalist att det ska gå. Därför måste universitetet stärka sig som kollektiva motparter. Universitetens ledning måste försvara allmänna bildnings- och kunskapsideal. Den måste på nytt formulera och med kraft driva idén att sådana ideal är universitetens bärande grund. Detta universitetets verkliga "vara" måste skyddas mot den olidliga knapphet som nu hotar.

Lennart J. Lundqvist

Professor
Statsvetenskapliga institutionen

GU deltar i arabiskt samarbete

GU BLIR SVENSK representant i UNESCO:s Euro/Arab Research Network. Det nya nätverket verkar för utbyte, både vad gäller forskning och utbildning, mellan arabiska och europeiska universitet.

I inledningsfasen kommer EARN att prioritera områdena marinbiologi, miljö, hälsa, energi och biomedicin.

– Naturligtvis kommer alla GU:s miljö-, hälso- och marinbiologiska områden att kunna medverka i nätverket om de så önskar, säger Guy Heyden, UNESCO-Cousteau-professor, vars projekt Kosterhälsan väckt intresse hos EARN.

– I arabisk forskning har man fått liknande resultat som vi kring miljöns betydelse för människans välbefinnande. Det är alltså inte så stor skillnad på att vara människa på Koster och i Arabländerna, skrattar Guy Heyden. EARN har 20 miljoner kronor budgeterade för en treårsperiod, men GU:s medverkan kommer inte att kosta universitetet några större belopp.

GU satsar internationellt

GU HAR SOM ENDA svenska universitetet möjlighet att delta i det internationella nätuniversitetet Worldview Global University, WGU. Tanken är att IT-baserad utbildning skall förmedlas via Internet, främst för att ge studenter i tredje världen en möjlighet att läsa vid ett världsrenommerat universitet. Bakom projektet står Worldview International Foundation, som bedriver humanitärt utvecklingsarbete i Afrika och Asien.

– Detta är en unik möjlighet för GU att nå ut utanför landets gränser. Det ger också viktiga erfarenheter inför det fortsatta arbetet med det svenska nätuniversitetet, säger Per-Erik Eriksson, ansvarig för GU:s medverkan i WGU.

GU har ansökt om tre miljoner kronor från Myndigheten för Sveriges nätuniversitet för att delta i ett sex månader långt pilotprojekt.

– Det kommer att lanseras i samarbete med lärosäten i Ryssland, Vietnam och Bosnien, ställen där svenska intressen finns sedan tidigare.

Om GU går med kommer i första hand de kurser som redan ges på engelska vid universitetet att utnyttjas.

Om möjligt startar verksamheten redan under våren 2002.

UB:s digitala kortkataloger

I ETT PROJEKT vid UB har de alfabetiska katalogerna över äldre samlingar skannats in för att göras tillgängliga över Internet, senaste är EKO och Lärobokskatalogen. För närvarande finns digitala kortkataloger, som innehåller närmare 800 000 titlar från UB:s äldre bestånd.

EKO består av två äldre kortkataloger inom Ekonomiska bibliotekets ämnesområden. Litteratur med tryckår före 1980, och som inte är medtagit i GUNDA, är sökbar i EKO.

Lärobokskatalogen 1958-75 är Pedagogiska bibliotekets kortkatalog över läromedel utgivna under åren 1958 till 1975.

Katalog -1957 förtecknar litteratur inom samhällsvetenskap och humaniora utgiven t o m 1957. Främst finns materialet på Centralbiblioteket, men vissa ämnesområden är placerade på Biomedicinska och Botanik- och miljöbiblioteket.

Boka grupprum via Internet. Bokning kan utföras av studenter, forskare eller GU anställd från vilken dator som helst via adressen:

www.ub.gu.se/bokningar/bokning/html

Hållbar utbildning

GU ANORDNAR den femte internationella COPERNICUS konferensen den 12-14 juni. 100-150 utländska delegater och en internationell grupp av studenter väntas komma, berättar konferenskoordinator Jens Johansson.

– Årets tema är: Hur skall framtidens högre utbildning se ut i Europa? Hur arbetar vi mot ytterligare integration av hållbar utveckling inom undervisning och forskning? Utgångspunkten är tvärvetenskaplig och flera namnkunniga föreläsare och banbrytande projekt kommer att presenteras.

COPERNICUS är ett nätverk med 300 europeiska universitet som samarbetar om hållbar utveckling.

Ny lag om likabehandling

DEN 1 MARS trädde lagen om likabehandling av studenter i högskolan i kraft. Den nya lagen gör högskolor och universitet skyldiga att främja lika rättigheter för studenter och sökande och att motverka diskriminering på grund av köns-, etnisk- och religiös tillhörighet, sexuell läggning och funktionshinder.

Alla högskolor är skyldiga att varje år upprätta en åtgärdsplan för detta och redan nu är arbetet med en central sådan igång på GU.

Universitetet flyttar in i kriminalvården

Färdighet i kriminalvårdsyrket är inget man bara kan läsa sig till, menar Beata Maroti och Leif Gustavsson.

”Stor och kraftig med gott omdöme”. Det var ungefär vad som krävdes av gårdagens ”plitar” som mest vred om läs och bevakade.

Annat är det idag. På institutet sedan i januari kriminalvårdare samhälls- och beteendevetenskapliga teorier.

– VI FÖRSÖKER SÄTTA IN det vardagliga arbetet med klienten i ett större perspektiv, ge deltagarna en större förståelse för välfärdssamhället och vårdinstitutionernas framväxt och funktion. Självklart har vi också ett klientforskningsperspektiv där vi försöker förmedla olika typer av behandlingsmodeller och skilda teorier till avvikande beteende, säger Jari Kuosmanen vid institutionen för socialt arbete.

Han är kursansvarig för ”Människosyn, behandlingsarbete och kriminalvård” – en uppdragsutbildning på 10 poäng beställd av kriminalvården. Tillsammans med fyra andra universitet i landet har GU fått i uppdrag att ge kriminalvårdsyrket ett kunskapslyft.

Det behövs. Av tradition har yrket varit låglönat och utan krav på högre utbildning eftersom den ”vårdande” delen av yrket skötts av kuratorer och psykologer. Sedan några år finns inte den uppdelningen – nu kämpar även ”vaktpersonalen” med den kurativa delen av verksamheten och tanken är att alla nyanställda, från och med i år, skall universitetsutbildas. Så småningom skall den allmänna kompetenshöjningen mynna ut i att alla som söker sig till kriminalvården skall ha universitetsutbildning, till

exempel socionom-, fritidspedagog-, eller beteendevetarutbildning. Men det kommer att ta tid innan det blir så. Kanske 20 år, funderar Jari Kuosmanen.

– Men man måste börja någonstans och jag hoppas verkligen att det här är en startpunkt för en professionalisering när det gäller den vårdande sidan av kriminalvården.

Han hoppas. För det är inte helt säkert att det blir någon fortsättning. Faller utbildningen väl ut skickar kriminalvården en ny

klass med 25 studenter till hösten. Men resan från fängelseverkligheten till universitetet är lång. Mycket längre än vad kriminalvårdsstyrelsen och Jari Kuosmanen och hans kolleger föreställt sig.

– Under kursens gång har mycket kraft gått till att fundera kring hur kulturkrocken kan göras så liten som möjligt. Vi upptäckte snabbt att studenterna inte var mottagliga för en allmän diskussion, framför allt kring historiska och strukturella perspektiv.

– Studieovanan var väldigt stor på sina håll och efter samtal med klassen kom vi fram till att delar av kursen låg på fel nivå. Nu försöker vi så mycket som möjligt att utgå från vardagsituationer som vårdarna kan relatera till.

Leif Gustavsson från häkteriet i Jönköping och Beata Maroti från Skogomeanstalten är

två av de 25 vårdarna som går utbildningen i vår.

– Vi har fått en massa dyrbara böcker, men lite verklighetsförankring. Vad vi behöver för att bli bättre i klientarbetet är framför allt psykologutbildning. Varför får vi inte det? undrar Beata Maroti.

– Det viktigaste för att bli en bra vårdare är att kunna ta människor på rätt sätt. Det handlar inte om några högskolepoäng, utan mer om livserfarenhet. Och nu vill kriminalvårdsstyrelsen ha socionomer. Borde de istället inte inrikta sig på att behålla sin personal? funderar Leif Gustavsson.

– Precis, säger Beata Maroti. Yrket är uruselt betalt. Och nu skall vi läsa 10 poäng utan att få löneförhöjning. Vad ger det för motivation?

MEN DET ÄR KLART att det är positivt att gå en utbildning och ändå ha full betalt. Och undervisningen har, trots allt, blivit mycket bättre. Lärarna har tagit åt sig av kritiken de fick i början.

– De har förstått att de inte talar till 19-åringar utan någon erfarenhet. Själv har jag arbetat inom kriminalvården ett par år och varje dag stött på intagna som inte vill behandla sig själva. Det är vårdarens verklighet. Men det är klart jag vill förstå varför, se helheten. Det är därför jag är här, säger Leif Gustavsson och tillägger:

– Men vad spelar det för roll? Du åker från kursen med laddade batterier. I två veckor är du hög av entusiasm. Sedan börjar de intagna långsamt äta upp dig igen och du vrider om nyckeln, läser in. Det är vad det handlar om.

Lars Nicklason

Banbrytande idéer efterlyses

Mer samarbete mellan lärarna på universitetet och gymnasiet.

Det förslag utbildningsminister Thomas Östros när utbildningsdepartementet ordnade seminarium om den öppna högskolan.

GLAPPET MELLAN högskola och gymnasium borde bli mindre och många fler måste känna att högskoleutbildning är något som ligger inom det möjliga ram. Det menade Thomas Östros i sitt tal den 26 februari då departementet arrangerade det tredje av sammanlagt fyra seminarier runt om i landet om den öppna högskolan.

Rektor Bo Samuelsson hälsade välkommen och jämlikhetssekreterare Pia Göteborg Johansson berättade om det arbete som redan pågår vid GU för att bredda rekryteringen av studenter.

– Många har överdrivna föreställningar om hur svårt det är att studera vid universitetet. På så sätt hindrar man sig själv från att göra sådant som man egentligen vill, förklarade studentambassadör Susan Blomberg och fortsatte med att berätta om studentambassadörsprojektet:

– Vi är en grupp studenter med lite annorlunda bakgrund som besöker framför allt studerande vid Komvux och berättar om våra erfarenheter av universitetet. Meningen är att de som lyssnar ska känna igen sig och förhoppningsvis tänka: kan hon så kan jag. Men framför allt vill vi berätta om hur viktigt det är för självförtroendet och ens personliga utveckling att man studerat vid en högskola.

Kerstin Lidén, rektor på Angeredsgymnasiet, berättade om ett projekt där en tidigare elev vid gymnasiet besöker sin gamla skola och svarar på frågor om universitetet. Hon föreslog också att Angeredsgymnasiet skulle bli adopterat av GU.

Erik Nilsson, ordförande för delegationen för rekryteringsaktiviteter, meddelade att regeringen anslår 40 miljoner kronor under tre år till olika projekt och insatser som har till syfte att främja mångfalden inom högskolan. Han hoppades på nya och gärna banbrytande idéer från seminariedeltagarna.

ÄVEN GRUNDTVIGINSTITUTET och Universitets-tv presenterades.

– Vi som arbetar fakultetsövergripande med rekryteringsfrågor kände oss ganska nöjda när seminarier var över, säger Pia Göteborg Johansson. De satsningar vi redan börjat med uppskattades mycket och vi visade att vi verkligen har ambitioner när det gäller den här frågan.

Seminarier avslutades med att Thomas Östros fick frågan vad det var som fick honom själv att studera vidare.

– För mig var det en självklarhet. Det är just den där känslan, att det är möjligt bara man vill, som jag skulle önska att alla kunde få uppleva.

Eva Lundgren

Thomas Östros vill verka för att glappet mellan högskola och gymnasium blir mindre.

Språkspalten

Hur ska man använda ordet ledarskap?

SPRÅKSPALTEN har fått en fråga om orden *ledarskap* och *ledning*. Hur används de och hur bör de användas undrar frågeställaren (Ingrid Toshach Gustafsson på institutionen för pedagogik och didaktik).

Hur orden används kan man undersöka i textmaterial. Jag har använt Press 97, som är ett elektroniskt sökbar material vid institutionen för svenska språket. Det rör sig om morgontidningar från 1997. Ordet *ledarskap* används i exempel som 1. Här välkomnas också ett tidigt och kraftfullt politiskt ledarskap, 2. Därefter tar partiet beslut om hennes fortsatta ledarskap, 3. Han (eller hon) måste kunna utöva ledarskap och 4. I sitt tal nöjde sig Fransson med att kräva "ett nytt ledarskap i centerpartiet". I ordböcker definieras ordet som "förhållandet att vara ledare" (Svenska Akademiens ordbok) eller "det att ha bestämmande ställning" (Nationalencyklopediens ordbok). Av tidningsexemplen passar ordboksdefinitionerna bra ihop med exempel 2 och kanske också med 1. Orsaken till min tvetsamhet är att ordboksdefinitionerna och exempel 2 tycks handla om den formella positionen medan exempel 1 mer tycks handla om reell ledning, med eller utan formell sanktionering. I exempel 3 är det tydligt att det är främst reell ledning det handlar om. Så är det också i exempel 4, men här är också ytterligare en tolkning möjlig, nämligen att ledarskap gäller en uppsättning personer som utövar reell och (och formell) ledning. Personsyftningen är en helt regelbunden semantisk process, men än så länge lite vardaglig för ordet *ledarskap*: säga god morgon till ledarskapet.

FÖR ORDET *ledning* är det däremot helt accepterat att använda det för att syfta på en grupp personer: ledningen har bestämt att...

Den betydelsen beskrivs i Nationalencyklopediens ordbok som en betydelsenyans av huvudbetydelsen "ställning som ger möjlighet att bestämma". Här tar man alltså fasta på den formella ledningen. I Svenska Akademiens ordbok är man mer inne på den reella ledningen: "förhållandet att leda en eller flera personer". Den betydelsen är också den äldsta och har funnits i svenskan åtminstone sedan medeltiden.

EN ANNAN FRÅGESTÄLLARE (Eeva Nishshagen) undrar bl a om det finns någon skillnad i uttalet av sje-ljudet i ord som stavas med sj, som *sjö*, och ord som stavas med skj, som *skjuta*. En av mina kolleger, Anders-Börje Andersson, svarar så här på den frågan:

Sje-ljudet kan stavas på många olika sätt i svenskan, t ex som i *skjuta*, *stjärna*, *sjö* och *skäl*. Stavningen i sig innebär inte att det uttalas på olika sätt, men det finns två huvudvarianter av ljudet i Sverige: en "mörk" variant med tungan i den bakre delen av munnen och en "ljus" variant med tungan i främre delen av munnen. Det mörka sje-ljudet är vanligt i södra Sverige, medan det ljusa finns i mellersta och norra Sverige. Det är också mycket vanligt att en och samma person använder bägge typerna av sje-ljud beroende på var i ordet det finns, så att man har det mörka ljudet i ett ord som *skjuta* och det ljusa i ett ord som *dusch*.

Så långt Anders-Börje. Jag vill själv bara tillägga att det ljusa uttalet av sje-ljudet också har ansetts "finare", dvs har ett högre stilvärde. Det har också förknippats med kvinnligt uttal och kallats *fruntimmers-sje*.

Kerstin Norén

Institutionen för svenska språket

Skicka in dina frågor till
GU Journalens språkspalt
på e-post: gu-journalen@gu.se

Hyrorna har inte skenat iväg

GU JOURNALEN hade i senaste numret en mycket intressant och läsvärd artikel om Pedagoger.

Avslutningsvis låter man dock arkitekt Claes Caldenby angripa 1993 års reform och Akademiska Hus samt ta ut svängarna rejält när det gäller campusbegreppet och marknadshyra.

Några sakupplysningar: Claes Caldenby är stor förkämpe för modellen "universitetet i staden" – cityuniversitetet. Och inget fel i det, men många universitet och högskolor hyr idag sina lokaler inom sammanhållna områden – campus – ibland mitt i stan som Chalmers, ibland i utkanten som i Linköping eller Umeå. Dessa områden planerades och byggdes

under den tid Byggnadsstyrelsen (KBS) hade monopol på att förse alla statliga myndigheter med lokaler.

Akademiska Hus köpte 1993 alla fastigheter som KBS förvaltade och som utnyttjades av universitet och högskolor, antingen de låg inom campusområden eller spridda i staden. Vi har fortsatt att utveckla fastigheterna, bygga nytt och bygga om för 15 miljarder sen dess. Allt på beställning av respektive rektor och styrelse.

FÖR ÖVER HÄLFTEN av våra fastigheter tillämpar Akademiska Hus balanserad kostnadshyra, vilket innebär att fastigheten går med underskott i början av en lång kon-

traktperiod för att sedan ge överskott i slutet. För fastigheter som inte byggts om under 90-talet tillämpar vi marknadslänkande hyra och ligger där i underkant av hyror i liknande lokaler i omgivningen.

GÖTEBORGS UNIVERSITET hyr drygt en tredjedel av sina lokaler från andra hyresvärdar än Akademiska Hus. För att få korrekt konkurrens på marknaden ställs krav på att vi också, liksom Wallenstam, Akelius, Higab med flera ska gå med vinst och ge vår ägare, staten, avkastning på insatt kapital.

En viktig del av 1993 års reform var att högskolan själv beslutar hur mycket lokaler man behöver och av vem man vill hyra.

Det är detta som ger GU möjlighet att välja mellan en väl fungerande Pedagog i Mölndal och en väsentligt dyrare lösning i Sociala Huset.

Avslutningsvis: hyrorna har inte skenat. Hyreskostnaderna i kronor har ökat genom medvetna beställningar av nybyggen eller ombyggnader hos Akademiska Hus eller andra hyresvärdar.

Den faktiska hyran har sänkts rejält på Samvetet i samband med att vi tog över och kommer att sänkas med ca 10 miljoner kronor per år för Artisten i sommar när den ursprungliga kontraktstiden är avslutad.

Christina Rogestam
Koncernchef Akademiska Hus

Svar: Orimligt med marknadshyra

OM HYRESSÄTTNINGEN på Chalmers har Akademiska Hus och Chalmers ledning olika uppfattningar, som framgått av debattinlägg i Göteborgs-Posten.

Frågan gäller bl a om det är rimligt att Akademiska Hus ska vara så framgångsrika i att leverera vinster till staten samtidigt som högskolan kämpar med nedskurna anslag per student. Frågan gäller också om det är rimligt att ta marknadshyra för lokaler som det till väsentlig del inte finns någon marknad för, bl a just för att de ligger på sådana sammanhållna områden som Akademiska Hus 1993 började kalla campus.

Mån hypotes var att Akademiska Hus med sitt lägesmonopol på de sammanhållna, och oftast externa, områdena hade ett ekonomiskt intresse av att lansera campusbegreppet. Det hade varit intressant att höra Christina Rogestam säga något i den frågan. Men det är kanske just det hon gör.

Claes Caldenby

Varför får jag inte välja själv?

FÖR EN TID SEDAN skrev jag en insändare med en undran varför inte GU kan införa ett neutralt subventioneringssystem avseende motion för sina anställda.

Stora offentliga arbetsgivare (som Länsarbetsnämnden och Vuxenutbildningsförvaltningen) subventionerar sina anställda med upp till 1500 kr per år av kostnaden för årskort eller dylikt. Dessutom får dess personal ta en timma av sin arbetstid/vecka för att utöva sin valda motion.

Jag önskar fortfarande få ett svar på varför GU skall vara ett undantag. Varför skall jag som GU-anställd inte själv tillåtas välja var, när och i vilken form jag vill utöva min subventionerade motion?

"Frisk och svettig?!"

Nedläggningen av Hörnan strider mot GU:s mål

VAD ÄR DET för universitetet vi vill ha? En fråga som är värd att ställa i samband med nedläggningen av Universitetshörnan på Vasagatan. Jag tror, som prorektor Birgitta Skarin Frykman, att det är väldigt kortsiktigt tänkt, framför allt ekonomiskt, att lägga ner denna verksamhet. Men än mer allvarlig är denna nedläggning för vilka som kommer att söka sig till universitetet i framtiden – och därmed också hur samhället kommer att se ut i stort. Universitetshörnan präglades naturligtvis av uni-

versitetsvärlden och verksamheter inom GU, men var ändå en plats som kändes inbjudande, avslappnad och inte präglad av det avstånd som man kan känna finns mellan samhälle och det institutionaliserade lärosätet. Viktiga element för en nyfiken och sökande men oinvigd! Jag är övertygad om att Universitetshörnan på sikt skulle påverka både köns- och klasstruktur bland sökande och antagna studenter. Män och kvinnor ur arbetarklassen har, liksom invandrare, en brant backe att

bestiga för att våga söka sig till universitetet som det är. Denna nedläggning gör saken värre, är min övertygelse. Vilka mål har GU för vilka som skall läsa och utbildas i framtiden? Det borde vara en skyldighet för GU att väga in sådana frågor i ett beslut att lägga ner en lika självklar som fantastisk ambassadör för högre kunskap och vidareutbildning. Att lägga ut denna samlade verksamhet på olika ställen kommer att skapa förvirring och öka avståndet mellan samhälle och universitet.

Vi som känner till GU kommer säkerligen inte ha några problem att söka oss fram, men vi känner oss trygga inom denna värld. Det är de som inte gör det och som är nyfikna, som genom en centralt belägen plats med god service och inbjudande miljö, måste uppmuntras att våga söka sig mot ny kunskap och personlig utveckling. Tänk snarast om, GU!

Joakim Forsemalm
doktorand på etnologiska institutionen

Nu finns över 1 300 bilder
i GU:s bilddatabas!

Du behöver inte leta längre...
Hämta hem bilder på <http://cumulus.it.gu.se>

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Skriv till GU Journalen

Häftiga diskussioner vid kaffebordet? Protester, debatter, kritik och beröm? Låt fler få veta vad du tycker. Skriv till GU Journalens insändarsida, **e-post: gu-journalen@gu.se.**

Men skriv kort och kärnfullt, runt 350 ord, absolut inte mer än 450. Uppge alltid namn och institutionsadress till redaktionen. Men i tidningen får du gärna vara anonym eller använda pseudonym.

Redaktionen förbehåller sig rätten att korta manus. Delta även i GU:s elektroniska debattorgan på adress: <http://friaord.gu.se/> Manusstopp för nästa nummer är den 15 maj.

Försökskanin eller en värdefull medarbetare?

JAG LÄSER UNDER NOTISER i GU Journalen nr 1-02 att "GU väljer Previa igen". Detta görs under en nio-månadersperiod för att testa Previas verksamhet, trots att GU redan har erfarenhet av företaget.

Som långtidssjukskriven känner jag mig "utslängd med badvattnet" av detta beslut. Jag har under min sjukskrivningsperiod tvingats byta företagshälsovårdsgivare flera gånger. Varje byte har inneburit ett avbrott i kontinuiteten av redan planerad behandling och en ny kontaktfas för fortsatt behandling.

MIN UPPLEVELSE av Feelgood som företagshälsovårdsgivare är att företaget verkligen har tagit mig och min psykosociala arbetsmiljö på mycket stort allvar. De personer jag träffat på Feelgood har haft goda kunskaper om GU som arbetsgivare och som arbetsplats. De har arbetat för att jag skall känna trygghet och tillit till det stöd de givit. Feelgood har haft en helhetssyn på min situation och stött mig, såväl fysiskt/medicinskt som psykiskt och samtalsmässigt, så att jag orkat kämpa vidare.

ARBETSGIVAREN har däremot inte visat något större engagemang eller handlingskraft i stödjande riktning. Ett exempel i raden på detta kan faktiskt vara hur arbetsgivaren nu slår undan det professionella stöd Feelgood har varit, bara för att göra ett test. Är jag en försökskanin eller en värdefull medarbetare?

Arbetsgivaren har under årens lopp hoppat hit och dit när det gäller att anlita givare av företagshälsovård. Vad den egentligen orsaken är till bytena kommer inte fram. Klart är dock att jag är en av de medarbetare som ånyo får ta konsekvenserna av ett byte. Det naturliga för GU borde väl istället ha varit att utveckla och förtydliga sina avsikter, grundläggande värderingar, visioner och målsättningar för personalens hälsovård. Det hade kunnat hjälpa såväl medarbetare som anlitad företagshälsovårdsgivare att gå vidare.

Långtidssjukskriven GU-medarbetare

Åtgärder krävs att stärka arbetsmiljön

TACK FÖR "STAFETTPINNEN". Det är positivt att få möjlighet att medverka i ett samtal kring de viktiga frågor vilka Marie Demker tar upp.

Jag instämmer till fullo i din beskrivning. Det är med djup oro jag ser att ohälsotalen ökar.

Vi kan konstatera att åtgärder behövs för att GU skall utvecklas ytterligare för att bli en god och attraktiv arbetsplats och en lärande organisation i syfte att stödja en positiv utveckling av akademien.

I universitetets verksamhetsplan för åren 2000-2002, under avsnittet personalfrågor, har dessa frågor tydliggjorts och ur planen kan citeras att ett av målen som där fastställs är "goda arbetsvillkor och en god arbetsmiljö för alla anställda". Ett annat mål är "ytterligare öka kompetensutvecklingsmöjligheterna för alla kategorier anställda".

FÖR ATT ÖKA KUNSKAPERNA om arbetsorganisationen och dess betingelser och för att på så sätt skapa underlag för adekvata utvecklingsåtgärder kommer en sk arbetsmiljöbarometer att utvecklas vid GU som skall avse alla kategorier anställda. Beslutet fattades vid senaste mötet vid GU:s centrala arbetsmiljökommitté och barometern kommer att utgöras av enkäter till alla anställda.

Ingen sådan undersökning har tidigare gjorts. Barometern kommer att utarbetas och genomföras i samarbete mellan universitetets ämnesexperter och forskare. Analysen av undersökningen kommer att följas av åtgärdsplaner.

Just nu pågår även en nationell undersökning av arbetsmiljön vid samtliga universitet och högskolor där tio procent av GU:s anställda slumpvis utvalda ingår i undersökningsgruppen.

Kanske har vi redan sett alltför många negativa konsekvenser av en påfrestande arbetsmiljö utan att behöva undersöka den ytterligare. Men det är mycket angeläget att alla anställda kommer till tals i barometern för att vi skall få kunskap om var i arbetsmiljön förändringar och utveckling bör ske.

Marie Demkers förslag om utbildning instämmer jag också i till fullo. Vid GU är det fakulteterna som har personal- och kompetensutvecklingsansvaret för sin personal.

De utbildnings- och utvecklingsinsatser som görs

universitetsgemensamt utgör därför endast en del av de utbildningsinsatser vilka genomförs för personalen inom GU. Men inom de områden där Marie föreslår utbildningsinsatser kan universitetsgemensamma aktiviteter vara positiva. På så sätt kan vi få till stånd möten och samtal över alla gränser både vad avser fakulteter och kategorier anställda dvs i linje med det Marie föreslår för dels kunskapsutveckling dels skapande av mötesplatser. Vid GU finns en hel del erfarenheter av aktiviteter just över fakultetsgränserna. Låt oss i utbildningarna få lyssna på och samtala med dels forskare och dels med varandra.

DÅ JAG NU SKALL LÄMNA ÖVER stafettpinnen vill jag lämna den till alla anställda vid GU med hopp om ett konstruktivt, positivt och brett samtal kring hur den framtida goda arbetsmiljön vid GU bör se ut.

Ett samtal som omfattar hela organisationen är av vikt då vi är varandras arbetsmiljö. Olika delar av universitetet har olika förutsättningar och verkar på olika sätt.

Christina Nordberg
Avelningen för personal och organisationsutveckling

Nästa fråga går till SACO:
Stressen på arbetsplatserna har ökat. Vad beror det på och vad kan GU göra?

Vetenskapsrådet har nationellt ansvar för att utveckla svensk grundforskning och forskningsinformation. Vetenskapsrådet prioriterar och finansierar grundforskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden.

Dags att söka forskningsbidrag från Vetenskapsrådet

Humaniora och samhällsvetenskap
Konstnärligt FoU
Longitudinell forskning
Medicin
Utbildningsvetenskap

Sista ansökningsdag:

26 april

VETENSKAPSRÅDET
THE SWEDISH RESEARCH COUNCIL

Naturvetenskap och teknikvetenskap
Dyrbar utrustning

Sista ansökningsdag:

3 maj

Blanketter, information och presentation av samtliga bidragsformer finns på www.vr.se från vecka 11.

Framgången *mäts i pengar*

Text: Kajsa Asklöf Illustration Tomas Karlsson

Den fattige saknar mycket, den girige allt, har någon sagt. Men det som förr ansågs vara roten till allt ont är idag något av en dygd. Att tjäna mycket pengar är lika med framgång, hur man förtjänat dem är inte så viktigt. Antalet direktörer och aktiemäklare som oroar sig för skärselden är förmodligen försvinnande få.

ATT GIRIGHET OFTAST AVSER människor som är fixerade vid pengar och sin egen välmåga oavsett andras, handlar många citat om – ”Den som öppnar sitt sinne för äregrisheten stänger den för sinnesfriden” (kinesiskt ordspråk), ”Den girige saknar både det han har och det han inte har” (grekiskt ordspråk). Men oavsett om girighet ödelägger personligheten eller inte så kan man undra vad det egentligen har för effekt på samhället när en kardinalsynd är ett allmänt utbrett fenomen?

– Girighet handlar inte om ärligen förtjänta pengar, utan de är tjänade på ett lättviktigt sätt som är kopplat till spekulatation, behov att exploatera och utnyttja ett övertag i förhållande till sin nästa, säger Sven-Åke Lindgren, docent i sociologi.

Enligt Aristoteles är girighet att berika sig själv genom att tillskansa sig objekt utan annat syfte än att

tillfredsställa ett förvärvsbehov, skriver Sven-Åke Lindgren i boken *Ekonomisk brottslighet – Ett samhällsproblem med förbindelser*. Den girige drivs av ett skamligt vinstbegär, går till överdrift och skaffar sig oönskvärda belopp.

Girighet är roten till allt ont står det i bibeln. Dess symbol är den asätande hyenan. En ännu tydligare bild är kvinnan ur vars mun det kryper en orm och biter henne i pannan. På 500-talet framhöll Gregorius den store att girighet är källan till svek, bedrägeri, förfalskning, mened, oro, våld och hjärtats förhärdelse. Inget tyder på att det har blivit bättre sedan dess. Problemet med ocker uppmärksammades i Europa på 1100- och 1200-talen. En anledning var att ockret riskerade att locka unga män från samhällsnyttiga sysslor som lantbruk, hantverk och affärer där man bytte varor. Att arbeta, förvalta och förädla naturens gåvor var ett gudagivet påbud som man bröt mot om man fick sin inkomst av ränta. Röntan tickade ju dessutom även på helgdagen. Enligt kyrkan var ockraren hänvisad till helvetet, men samtidigt växte de världsliga kraven på att verksamheten skulle bli legitim eftersom det blev allt viktigare i handelsväsendet att kunna ge kredit.

– Då introducerades skärselden som en möjlighet.

Det var en uppfinning för att hantera problemet. Efter sin död hamnade ockraren i skärselden, men efter ånger och botgöring kunde han hamna i paradiset.

Änkan kunde alltså rätta till ockraren i efterhand. Och så småningom accepterade man ränta, och ocker blev då oskäligt hög ränta.

Så ser vi på det än idag. Bankväsendet har vuxit sig starkt och bara ett fåtal ifrågasätter dess verksamhet.

– Under 80-talet fanns det skolbildningar inom ekonomin som försökte vända på steken och se girigheten som dygd, bejaka begäret att tjäna pengar. Nu är det den som blir framgångsrik som får makt och anseende. Vi ser det som ett uppsving av spekulatationsekonomin.

VANLIGT, HEDERLIGT ARBETE står inte lika högt i kurs längre. Den typ av affärsverksamhet som var suspect tidigare blev norm på 80- och 90-talet. Att exempelvis spekulera i optioner blev rumsrent.

– Den som är ”bright” och med sin tid är den som förstår att göra bra affärer. Alla vill ha den arbetsfria stora vinsten, och det lever vi med fortfarande. Alla dras med på något sätt, även om IT-bubblan spruckit. Trots att det är dygd på ett plan så är det många som är

misstänksamma mot detta. Det visar den undertryckta vrede som riktades mot Percy Barnevik.

Men att företagargandan långsamt sipprat sig in i vanliga människors tankeätt visar bland annat det omfattande sparandet i fonder, de dagliga ekonominyhetererna och de ständiga rapporterna från världens börser. Etnologen Mats Lindqvist som gått igenom Aktuellt sändningar från 70-talet, upptäckte att det fanns många ekonomiska nyheter även då, men att de då handlade om arbetstillfällen, industrilokaliseringar och möjligheter för människor att förtjäna sitt levebröd.

– Vem är det egentligen som har begärt att Aktuellt ska visa Nasdaqbörsen varje kväll? Och vad händer om alla skaffar en Reuterskärm och följer börsen eller satsar på att vinna på lotto? Undfallenheten mot girigheten har gjort att vi nedvärderar långsiktigt arbete. Om man verkligen tycker att värd, omsorg och skola är viktigt då får man väl börja satsa på det och inte bara släppa en massa flaskler.

SVEN-ÅKE LINDGREN tycker över huvud taget att det verkar som att kapitalismen är inne i en fas där det råder brist på långsiktigt tänkande. Och att många människor i ledande positioner verkar ledas av mottot att tjäna så mycket pengar som möjligt på kortast möjliga tid.

– Man kan fundera över hur det är att växa upp i en tid där hjältarna är de som gör väldigt mycket pengar på kortast tid oavsett hur de gör det. Det finns risk för att unga socialiserar in i det här om inte skolan kan visa att det finns andra värden och annan moral att praktisera.

Hjältarna är män. Könsaspekten är tydlig, anser Sven-Åke Lindgren. Det är män som vill tjäna de stora, snabba pengarna. De jämför sig med varandra och vill vara den som får mest. Alla känner varandra och är förmodligen inte fler än att de skulle kunna ringa runt till varandra under en kväll. I ena stunden begär de en hög ersättning för sig själva och i nästa är de arbetsgivarpart och tecknar avtal med en kollega.

– Det är en relativt insynskyddad värld, där de lever efter helt andra villkor. Då är det lätt att tro på myten om sin egen förträfflighet. Konsekvenserna blir ett mycket skiktat samhälle. Därför måste vi fråga oss om det är den här typen av män som ska bestämma i världen eller om vi vill ha något annat slags inflytande där man bidrar med andra värden. De här direktörerna har fått en oerhört stark ställning.

VILL MAN HA EN FÖRÄNDRING är det dags att börja lyfta fram dygderna och putsa upp glansen i ord som solidaritet och långsiktighet. Och belöna sådana egenskaper ett samhälle gärna vill se hos sina medborgare. Att helt enkelt börja diskutera etiken i det vi gör. Som det är nu är det företagsvärlden som bildar ett slags ideal för övriga verksamheter, som exempelvis universitetet, fast det egentligen borde vara tvärt om, anser Sven-Åke Lindgren.

– Det blir en systemsammanblandning som vi kan se i knäfallet för näringslivet. Egentligen är det näringslivet som behöver en etisk problematisering och hjälp att bygga upp mer varaktiga organisationsformer som fungerar och är hederliga.

Girighet på arbetsplatser handlar om att uppvärdera sina egna intressen på bekostnad av andras.

– Vissa grupper, gärna i chefsposition, tycker att chefer ska ha mer i lön och då blir den vanliga verksamheten relativt undervärderad. Basverksamheten har lidit förluster under 80- och 90-talen, medan ledarskapet vunnit, men i grunden har inte verksamheten förändrats. Jag tror att det avspeglar tidsandan, cheferna får mer medan utförarna får mindre.

Christian Munthe, docent i praktisk filosofi, tycker

” Den som öppnar sitt sinne för äregririgheten stänger det för sinnesfriden.

Kinesiskt ordspråk

FOTO: GÖRAN OLSZENSKI

– Den där upptagenheten av pengar ser man ofta hos människor som har en tvångsmässig personlighet, säger Isa Lindvall.

inte att det är så konstigt att kapitalister gör det de gör, nämligen att berika sig själva, och förstår inte ilskan mot Percy Barnevik för att han försåg sig med en så saftig bit av ABB-tårtan.

– Det är väl precis vad man kan vänta sig av den sortens människa som blir en duktig kapitalist, och den sortens människa vill vi nog inte vara utan.

DÄREMOT ANSER HAN att styrelsen inom ABB gjorde fel som tecknade ett så uselt avtal.

Han anser att kapitalism behövs för att den gemensamma kakan ska växa, men tycker att företag ska ha strukturer som motverkar kapitalistisk korruption. Fast om det nu är samma lilla grupp män som ger varandra välbetalda uppdrag i olika styrelser så är det naturligtvis lätt att tappa kontakten både med verkligheten och förnuftet.

– Samhället ska ställa krav på kapitalisterna att de ska vara bra på att berika samhället också, inte bara sig själva, annars är det missushållning med resurser.

” Den girige saknar både det han har och det han inte har.

Grekiskt ordspråk

Han tycker att det krävs en större öppenhet, speciellt när det gäller företagens sätt att anställa personer i sina styrelser.

– Det här går inte att lösa genom att vädja till människor att de ska vara snälla. Lösningarna är politiska. Ilskan ska man vända mot samhället som inte modifierar effekterna av det här.

Men varför vill den som har mer pengar än en människa rimligtvis kan behöva ändå ha mer?

– Girighet är att vilja ha mer än man behöver, och att vilja ha mer än någon annan vill ge. Det är väldigt självupptaget och koncentrationen ligger helt på de egna önskemålen, säger psykologen och terapeuten Isa Lindvall, universitetslektor på psykologiska institutionen.

FÖR ATT FÖRSTÅ varför vissa direktörer tycker att de ska ha så mycket mer än alla andra kan vi anlägga ett psykoanalytiskt perspektiv och tänka oss dem som mycket små frustrerade pojkar. Det är nämligen då personlighetsdrag som dessa grundläggs. Isa Lindvall tänker på tidiga orala och anala behov.

– Det lilla barnet vill vara en passiv mottagare och bli närt, matat och fyllt. Om det blir för mycket frustrerat kan det få en glupskhet som gör att det blir omätligt. Det kan leva kvar som ett karaktärsdrag att alltid vilja ha mer än vad man behöver.

Att det i sagor ofta finns en koppling mellan avföring och pengar är något som Freud betonat. Pengar blir jämställda med något man själv producerar och kontrollerar sin omgivning med.

– Den där upptagenheten av pengar ser man ofta hos människor som har en tvångsmässig personlighet. De har en laddning till pengar och kan vara snälla eller generösa. Laddningen är så ambivalent att det kan bli både och, men snålhet är oftast det som man beskriver som kännetecknet på tvångsmässig personlighet.

Anledningen till att man kan fastna i den anala fasen kan vara en konflikt omkring barnets behov under den perioden.

EN ANNAN STÖRNING Isa Lindvall associerar med omätlighet och girighet är den narcissistiska. Det innebär att man är väldigt självupptagen och har svårt att se andras behov och att ha medkänsla. Den narcissistiska störde känner sig berättigad och vill alltid vara i centrum. Ofta beror det på att man inte blivit speglad som barn och därför har ett ständigt behov av att få bekräftelse utifrån för att fylla ut tomheten. Självkänslan upprätthålls genom andras avund eller beundran.

– Pengar som i och för sig inte har något värde kan symbolisera att du är värdefull. Genom att bli välbetald får du bekräftelse på att du är värd att älska.

Men allt handlar inte om för lite näring och dålig pottråning. Mycket har också med samhällsklimatet att göra i stort.

– **NÅGON SA ATT** förr var det viktigt att bli aktad för den person man var, nu handlar det mer om att bli beundrad. De som blir uppmärksammade nu blir det sällan för att de utfört etiskt goda handlingar. Ofta blir de istället uppmärksammade för något ganska ytligt som skönhet eller kändisskap.

En anledning till att det har blivit så kan vara att vi inte längre är lika beroende av varandra som vi var tidigare.

Om direktörernas barndom vet vi dock väldigt lite.

– Det är synd. När de nu skriver så mycket om dem så kunde de väl skriva lite mer om deras bakgrund och personlighet så att det fanns lite mer att spekulera i. Nu framstår de bara som väldigt förnuftiga och fina människor. Och på idealiserade ledargestalter stämmer inte några spekulationer.

Utbildning på bekostnad av bildning

NÄR JAG Började läsa historia och lärdomshistoria i slutet av femtiotalet i Göteborg var universitet fortfarande en angelägenhet för en elit, liksom för övrigt även gymnasiet. Universiteten var små, några tusen studenter på ett universitet som Göteborgs. Till elitens privilegier hörde en viss bildning, som man på olika sätt skaffade sig. Bildningen var vanligen mycket traditionell, det europeiska kulturarvet som det kommer till uttryck i litteratur, konst och filosofi. Det var inte ovanligt att naturvetare och medicinare följde någon kurs hos oss på idé- och lärdomshistoria. Eliten kunde kosta på sig att komma efter någon termin för att få del i bildningsarvet. Och det var ju ganska bra.

SEDAN DESS HAR UNIVERSITET vuxit till en masshögskola. Visserligen dras vi fortfarande med en social snedrekrytering, men den är inte lika himmelskriande som för ett halvsekel sedan. Och det är naturligtvis också bra.

Vad som inte är så bra är att utrymmet för bildning blivit allt mindre och för många nog försvunnit. Bildningen har uppslukats av utbildning, man följer en snitslad bana som leder fram till en viss kompetens. För de nya grupper som kommit till universitetet från arbetarhem och lägre medelklass framstår nog detta som helt naturligt. Man går på en skola för att få just en utbildning, vad har man annars där att göra? Det ingår kanske inte i den kultur man tagit med sig hemifrån att tänka på annat sätt. Och man har kanske heller inte råd.

Fast det sista är ju tånjbart. Studiefinansieringen skulle kunna läggas upp på ett annat sätt. I Norge läser alla studenter under en termin filosofi. Under denna termin spelar argumentationsövningar en viktig roll, alltså på i princip samma sätt som vid de medeltida universiteten.

Sverige har under de fyrtiofem år sedan jag började på universitetet genomgått en grundläggande förändring. Tjugo procent av dagens svenskar är antingen själva invandrare eller har föräldrar med rötter i andra länder, som inte alltid är västerländska. Vore det då så konstigt om universitetet anordnade kurser om andra kulturer, deras traditioner, tänkesätt och religion? Vore det inte på sikt en medborgerlig nödvändighet?

SÅDANA KURSER SKULLE förstås kombineras med kurser om västerländskt tänkande och litteratur, övningar i argumentation och sätt att formulera sig i tal och skrift – alltså en form av kreativt vardagsspråk. Creative writing behöver väl inte vara förbehållen skönlitteratur?

Mitt kanske lite naiva förslag är att sådana kurser samlas till en termin som skulle ingå i alla utbildningar, inte bara inom humaniora och samhällsvetenskap utan också inom beteendevetenskap, naturvetenskap, medicin och juridik. En sådan termin behövde ju inte se exakt likadan ut inom alla ämnesområden. Jag kan tänka mig att humanisterna skulle må bra av en kurs i naturvetenskaplig orientering, medan naturvetarna kunde läsa lite mer humaniora.

Huvudsaken är att de studerande lär sig ifrågasätta givna värderingar, inte för att bli fria från dem utan för att bli medvetna om

FOTO: LANA ERSTEDT/OPAMENREPORTAGE

deras existens och kanske komma fram till en egen ståndpunkt som inte utesluter förståelse för andras. Alla människor har, skriver filosofen Aristoteles, "något att bidra med till sanningen". Varje individ är en erfarenhetsvärld. Ju fler erfarenheter vi kan ta del av desto klokare blir vi.

Grundskolan och högskolan är viktiga delar av demokratin. Och demokratin är inte bara en metod för att lösa intressekonflikter utan innefattar också ett medborgerligt projekt: att fostra människor som tar ansvar inte bara för sig själva utan också för andra.

Ronny Ambjörnsson

Idé- och lärdomshistoriker
vid Umeå universitet